

Maa- ja porotalouden luopumistukijärjestelmän jatkamistyöryhmän muistio

Helsinki 2009

Maa- ja porotalouden
luopumistukijärjestelmän
jatkamistyöryhmän muistio

Helsinki 2009

Maa- ja metsätalousministeriölle

Maa- ja metsätalousministeriö asetti 30 päivänä kesäkuuta 2008 työryhmän, jonka tavoitteena oli selvittää mahdollisuudet jatkaa maa- ja porotalouden luopumistukijärjestelmää vuoden 2010 jälkeen sekä selvittää luopumistukijärjestelmää edeltäneiden luopumisjärjestelmien sitoumusehtojen tarkistamisen tarve.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin maatalousneuvos Esko Juvonen maa- ja metsätalousministeriöstä ja jäseniksi lainsäädäntöneuvos Katriina Pessa maa- ja metsätalousministeriöstä, hallitusneuvos Heli Backman sosiaali- ja terveysministeriöstä, budjettineuvos Kati Suihkonen valtiovarainministeriöstä, maatalousylitarkastaja Kari Ojala Maaseutuvirastosta, eläkejohtaja Pentti Saarimäki Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta, johtaja Seppo Aaltonen Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:stä, lakimies Maire Lumiaho Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:stä, puheenjohtaja Holger Falck Svenska Lantbruksproducenternas Centralförbund SLC:stä sekä toiminnanjohtaja Pertti Viik Paliskuntain yhdistyksestä.

Työryhmä otti nimekseen Maa- ja porotalouden luopumistukijärjestelmän jatkamistyöryhmä. Työryhmän tuli asettamispäätöksen mukaan saada työnsä valmiiksi viimeistään 31.12.2008. Työryhmän työlle annettiin jatkoaikaa 28.2.2009 saakka.

Työryhmän sihteeriksi nimettiin lakimies Stella Jansson Maatalousyrittäjien eläkelaitoksesta ja ylitarkastaja Hannu Porkola maa- ja metsätalousministeriöstä.

Työryhmän tehtäviksi annettiin:

1. selvittää tarvittavat lainsäädännölliset ja hallinnolliset toimenpiteet maa- ja porotalouden luopumistukijärjestelmän jatkamiseksi vuoden 2010 jälkeen mukaan lukien eri luopumisvaihtoehdot, luopujaa ja luovutuksensaajaa koskevat ehdot sekä luopumistukijärjestelmän rahoitus
2. selvittää erityisesti mahdollisuudet sisällyttää järjestelmään luopumistapoina pellon vuokraus lisäalueeksi, luovutus lisäalueeksi tulevalle tilanpidonjatkajalle ja luovutus valtiolle uusajon toteuttamiseksi
3. varmistaa luopumistukijärjestelmän yhteensopivuus työeläke- ja kansaneläkelainsäädännön kanssa
4. selvittää luopumistukea edeltäneiden luopumisjärjestelmien yhteensopivuus työeläke- ja kansaneläkelainsäädännön kanssa ja sitoumusten ajantasaisuus
5. laatia vaikutusarvio ehdotettujen toimenpiteiden taloudellisista vaikutuksista sekä vaikutuksista aluekehitykseen, yritystoimintaan ja tasa-arvoon
6. esittää selvityksensä tulokset muistiona, johon on erikseen sisällytetty vaikutusarviot

Työryhmä on työnsä aikana kuullut Saamelaiskäräjiä. Saamelaiskäräjiä edustivat työryhmän kokouksessa lakimiessihteri Siiri Jomppanen ja poromies Nils-Heikki Näkkäljärvi.

Esitykseen liittyy Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:n lausuma pellon vuokraamisesta lisäalueeksi luopumistapana kohdassa 3.3.1.

Työryhmä on suorittanut tehtävänsä ja luovuttaa kunnioittavasti muistionsa maa- ja metsätalousministeriölle.

Helsingissä 27 päivänä helmikuuta 2009

Esko Juvonen

Katriina Pessa

Heli Backman

Kati Suihkonen

Kari Ojala

Pentti Saarimäki

Seppo Aaltonen

Maire Lumiaho

Holger Falck

Pertti Viik

Stella Jansson

Hannu Porkola

Tiivistelmä

Maa- ja porotalouden luopumistukijärjestelmän jatkamistyöryhmä on 30.6.2008 saamansa toimeksiannon mukaisesti selvittänyt mahdollisuuksia jatkaa maa- ja porotalouden luopumistukijärjestelmää vuoden 2010 jälkeen. Työryhmä on lisäksi selvittänyt luopumistukijärjestelmää edeltäneisiin luopumisjärjestelmiin liittyvien sitomusehtojen tarkistamisen tarvetta.

Työryhmä on pitänyt maatalouden ja porotalouden luopumistukijärjestelmän jatkamista 1.1.2011 lukien välttämättömänä maatalouspoliittisista, maaseutupoliittisista ja sosiaalipoliittisista syistä mm. maatalousyrittäjätoiminnan jatkumisen varmistamiseksi. Maatalouden rakennekehityksen kannalta on lisäksi tärkeää, että ikääntyneillä maatalousyrittäjillä on mahdollisuus siirtää maatilansa tai maatilansa pellot nuoremmille maatalousyrittäjiksi ryhtyville tai maatilaansa kehittäville luovutuksensaajille riittävän ajoissa.

Työryhmän työn lähtökohtana on ollut, että luopumistukijärjestelmä jatkuisi pääosin samanlaisena kuin voimassa oleva järjestelmä ja että järjestelmään ehdotettaisiin tehtäväksi vain vähäisiä välttämättömiä muutoksia. Työryhmän työn lähtökohtana on niin ikään ollut, että luopumistukijärjestelmän muutoksista ei aiheutuisi lisäkustannuksia verrattuna siihen, että järjestelmää jatkettaisiin nykyisin ehdoin. Työryhmän käsityksen mukaan luopumistukijärjestelmän avulla tulisi ensisijaisesti tukea toimia, jotka johtavat pysyviin maatalouden rakennemuutoksiin.

Työryhmä on ehdottanut, että maa- ja porotalouden luopumistukijärjestelmää jatkettaisiin vuosille 2011 - 2014. Luopumistapoina olisivat omistusoikeuden siirtävä sukupolvenvaihdosluovutus tai luovutus lisämaaksi.

Maatalouden harjoittamisesta luopumisen osalta työryhmä ehdottaa, ettei vuokrausta uudelleen otettaisi luopumistavaksi luopumistukijärjestelmään eikä pellon luovutusta valtiolle uusjaossa tai tilusjärjestelyihin käytettäväksi tai maatilana luovutusta tulevalle tilanpidonjatkajalle lisättäisi luopumistavoiksi.

Työryhmä ehdottaa kuitenkin, ettei maatilana pellon osittaista luovuttamista valtiolle käytettäväksi uusjakkoon tai tilusjärjestelyihin ennen luopumista katsottaisi maatilana pirstomiseksi, joka estää luopumistuen myöntämisen. Työryhmä ehdottaa lisäksi että yhtymän voisi tietyin edellytyksin purkaa ennen luopumista ja luopua sukupolvenvaihdosluovutuksella vain yhtymän viljelemän maatilana osasta, jos yhtymän maatilasta muodostetaan useampia maatiloja. Työryhmä ehdottaa myös, että luopuja voisi pidättää itselleen omaan käyttöönsä luopumisen kohteena olevan maatilana pellostaan suuremman alueen kuin nykyään on mahdollista ja että pidätettävän alueen käyttötarkoitusta koskeva ehto poistetaan.

Porotalouden harjoittamisesta luopumisen osalta työryhmä ehdottaa, että luopumisen kohteena olevat porot voisi luovuttaa lisäporoiksi myös erikseen useammalle luopumistukilain edellytykset täyttävälle luovutuksensaajalle ja että porotaloutta harjoittavat aviopuolisot voisivat lopettaa porotalouden harjoittamisen eri ajankohtina. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että luopuja voisi luopumisen jälkeen pitää poroja nykyisin sallittua määrää enemmän.

Luopujaa koskevien säännösten osalta työryhmä ehdottaa, että luopumistuen saajan ansiotulorajan ylittymiseen liittyvää aiheettomasti maksetun luopumistuen takaisinperintää koskevaa säännöstä muutettaisiin kaikkiin luopumistukijärjestelmiin siten, että se paremmin vastaisi muita sosiaalivakuutuksen takaisinpe-

rintäsäännöksiä. Työryhmä ehdottaa myös luopumistuen täydennysosan lakkauttamista koskevan säännöksen sanamuotoa täsmennettäväksi kaikkiin luopumistukijärjestelmiin siten, että siitä ilmenee mistä ajankohdasta luopumistuen täydennysosa lakkaa. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että tässä yhteydessä aiheettomasti maksettu luopumistuki voitaisiin katsoa myönnetyn työeläkkeen osasuorituksiksi.

Luovutuksensaajaa koskevien edellytysten osalta työryhmä ehdottaa, että luovutuksensaajan asumista koskevaa ehtoa sukupolvenvaihdoksiin liittyvässä viljelysitoumuksessa täsmennettäisiin siten, että vakiintunut ratkaisukäytäntö asumisetäisyyden osalta ilmenee laista selvemmin. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että maatilalta saatavan yritystulon osalta edellytettäisiin, että luovutettaessa maatila kahdelle luovutuksensaajalle yhdessä viljeltäväksi maatalan yritystoiminnasta on saatavissa vähintään 20 000 euroa vuodessa luopumista seuraavien viiden vuoden ajan ja luovutettaessa maatila useammalle luovutuksensaajalle erikseen viljeltäväksi vastaavasti vähintään 25 000 euroa maatilaa kohden. Työryhmä ehdottaa myös, että luovutuksensaajan sivutulaja koskeva raja nostettaisiin 60 000 euroon.

Luopumistukijärjestelmän toimeenpanoon liittyen työryhmä ehdottaa, että maaseutuelinkeinoviranomaisten lausuntoja ei enää edellytettäisi luopumistukihakemuksen liitteeksi.

Työryhmä on luopumistukijärjestelmää edeltäneen luopumiseläkejärjestelmän osalta ehdottanut luopumiseläkelain mukaisen viljelemättömyyssitoumuksen ehtoja lievennettäväksi siten, että sitoumuksenalaisen pellon voisi luovuttaa ilman rajoituksia.

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	9
1.1	Luopumistukijärjestelmän soveltamisjaksot	9
1.2	Maatalousyrittäjien varhaiseläkkeet ja EU:n lainsäädäntö	10
2	LUOPUMISTUKIJÄRJESTELMÄN JATKAMISEN TARVE JA PERUSTEET	11
2.1	Maatalouspoliittiset perusteet	11
2.2	Maaseutupoliittiset perusteet	14
2.3	Sosiaalipoliittiset perusteet	15
2.4	Luopumistukijärjestelmän vaikutukset	16
3	TYÖRYHMÄN SELVITYKSET JA EHDOTUKSET	18
3.1	Tausta	18
3.2	Luopumistukijärjestelmän jatkaminen ja rahoitus	19
3.3	Maa- ja porotalouden harjoittamisesta luopuminen	19
3.3.1	Maatilan pellon vuokraaminen lisäalueeksi lähialueen viljelijälle	19
3.3.2	Maatilan pellon luovuttaminen lisäalueeksi tulevalle tilanpidonjatkajalle ...	21
3.3.3	Maatilan pellon luovuttaminen valtiolle käytettäväksi uusjaossa ja tilusjärjestelyissä	28
3.3.4	Luopuminen porotalouden harjoittamisesta	30
3.3.5	Luopuminen yhtymän maatilalla harjoitetusta maataloudesta	34
3.4	Luopujaa ja maatilaa koskevat ehdot	37
3.4.1	Luopumistuen saajan ansiotulorajan ylittymiseen liittyvä takaisinperintä ..	37
3.4.2	Luopumisen kohteena oleva maatila ja luopujalle jäävä peltoala	39
3.5	Luovutuksensaajaa koskevat ehdot	41
3.5.1	Luovutuksensaajan asuminen maatilan sukupolvenvaihdoksen jälkeen	41
3.5.2	Maatilan yritystoiminnasta saatava tulo sukupolvenvaihdoksen jälkeen	45
3.5.3	Luovutuksensaajan sivutuloraja sukupolvenvaihdoksissa	46
3.6	Luopumistukijärjestelmän yhteensopivuus työ- ja kansaneläkelainsäädännön kanssa	47
3.6.1	Eläkkeen myöntäminen takautuvasti ja luopumistuen täydennysosan lakkauttamisajankohta	47
3.7	Luopumistukijärjestelmän toimeenpano	48
3.7.1	Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen lausunto luopumistuen saamisen edellytyksistä	48
3.8	Luopumistukijärjestelmään ehdotetut muutokset 2011 alkaen ja niiden huomioon ottaminen aikaisemmissa luopumisjärjestelmissä	50
3.8.1	Luopumistuen saajan ansiotulorajan ylittymiseen liittyvä takaisinperintä ..	50
3.8.2	Eläkkeen myöntäminen takautuvasti ja luopumistuen täydennysosan lakkauttamisajankohta	51
3.9	Aikaisempien luopumisjärjestelmien sitoumusten ajantasaisuus	51
3.9.1	Luopumiseläkkeen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät sitoumukset ...	51
4	EHDOTETTUJEN TOIMENPITEIDEN VAIKUTUKSET	54
4.1	Taloudelliset vaikutukset	54
4.1.1	Luopumistukijärjestelmän jatkaminen vuosille 2011 - 2014	55

4.1.2	Luopumiseläkelakiin ja luopumistukijärjestelmään ehdotettujen muutosten taloudelliset vaikutukset	56
4.2	Vaikutukset aluekehitykseen.....	58
4.3	Vaikutukset yritystoimintaan.....	58
4.4	Vaikutukset tasa-arvoon.....	59

1 JOHDANTO

1.1 Luopumistukijärjestelmän soveltamisjaksot

2007 - 2010

Voimassa oleva luopumistukijärjestelmä perustuu lakiin maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta (612/2006, jäljempänä luopumistukilaki, LUTUL), joka tuli voimaan vuoden 2007 alusta. Luopumistukijärjestelmä uudistettiin mainitulla lailla, mutta laki vastaa sisällöltään pääosin vuosina 1995 - 2006 voimassa olleita lakeja. Laki koskee tuen myöntämistä maatalousyrittäjälle, joka lopettaa kaupallisen maatalouden harjoittamisen, porotalous mukaan lukien, ennen vanhuuseläkeiän saavuttamista. Voimassa olevan luopumistukijärjestelmän soveltamisjakso päättyy vuoden 2010 loppuun. Luopumistukijärjestelmä on lakia säädettäessä sopeutettu Euroopan yhteisön valtiontukisääntöihin.

Luopumistukioikeuden saa voimassa olevien säännösten mukaan luovuttamalla maatilan sukupolvenvaihdoksella tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle tai luovuttamalla maatilan pellon lisämaaksi maatalousyrittäjälle, jonka maatalaan luopumisen kohteena oleva pelto sopii lisämaaksi. Lakia säädettäessä päätettiin, että pellon voi luovuttaa lisäalueeksi vuokraamalla vain vuosina 2007 ja 2008, vaikka laki on voimassa vielä vuonna 2010. Sukupolvenvaihdos on vuodesta 2007 alkaen mahdollinen tietyin edellytyksin myös, jos maataloutta harjoitetaan yhtiömuodossa luopumisen kohteena olevalla maatilalla. Luopumistapa ja luovutuksensaajana olevan henkilön sukulaisuussuhde luopujaan vaikuttavat luopumisikään. Porotaloutta harjoittava voi luopua joko tekemällä sukupolvenvaihdoksen tai luovuttamalla porot lisäporoiksi.

1995 - 1999

Luopumistukijärjestelmän ensimmäinen soveltamisjakso koski luopumisia, jotka tapahtuivat vuosina 1995 – 1999. Luopumistukijärjestelmä oli EU-osarahoitteinen ja sen ehdot määräytyivät Euroopan neuvoston maatalouden varhaiseläketukea koskeneen neuvoston asetuksen (ETY) N:o 2079/1992 mukaisesti. Luopumistukioikeuden sai tuolloin maatilan sukupolvenvaihdoksen, lisämaaluovutuksen tai maatilan peltoa koskevan viljelemättömyyssitoumuksen perusteella. Lisäksi luopumistukioikeuden perusteena oli peltojen luovuttaminen muihin kuin maataloustarkoituksiin tai työvoima- ja elinkeinokeskuskelle (TE-keskus) edelleen luovutettavaksi viljelijälle. Luopuminen voitiin toteuttaa luovuttamalla omistusoikeus luovutuksensaajalle tai luopujan ja luovutuksensaajan kesken tehdyllä pitkäaikaisella vuokrasopimuksella. Sekä luopujalta että luovutuksensaajalta edellytettiin päätoimista maatalouden harjoittamista.

2000 - 2002

Luopumistukijärjestelmän seuraava soveltamisjakso koski luopumisia vuosina 2000 – 2002. Vuoden 2000 alusta luopumistukijärjestelmän ehtoihin tehtiin olennaisia muutoksia. Luopuminen voitiin toteuttaa ainoastaan sukupolvenvaihdos- tai lisämaaluovutuksena siten, että omistusoikeus maatalaan tai lisä-

aluepeltoihin siirtyi luopujalta luovutuksensaajalle. Vuodesta 2000 lukien myös porotalouden harjoittajat tulivat luopumistukijärjestelmän piiriin.

2003 - 2006

Luopumistukijärjestelmän seuraava soveltamisjakso koski luopumisia vuosina 2003 – 2006. Lain mukaisia luopumistapoja olivat edelleen maatalon sukupolvenvaihdos ja peltojen luovuttaminen lisäalueeksi. Vuodesta 2004 lukien luopumistapana oli omistusoikeusluovutusten lisäksi peltojen vuokraaminen lisämaaksi lähiviljelijälle. Luopumistapa vaikutti luopujaa koskeviin ikärajoin. Porotalouden harjoittamisesta luopuvilla luopumisikä oli kuitenkin aina 55 vuotta.

Rahoitus

Vuosien 2000 – 2002 sekä 2003 – 2006 luopumistukijärjestelmät olivat kansallisesti rahoitettuja, kuten tällä hetkellä voimassa oleva järjestelmä. Näihin järjestelmiin sovelletaan Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksen valtiontukea koskevia säännöksiä. Euroopan yhteisöjen komissio on hyväksynyt järjestelmät ja tutkinut järjestelmien hyväksyttävyyden soveltaen maatalousalan valtiontukea koskevia yhteisön suuntaviivoja. Vuosien 1995 - 1999 luopumistukijärjestelmä oli EU-osarahoitteinen.

1.2 Maatalousyrittäjien varhaiseläkkeet ja EU:n lainsäädäntö

Vuodesta 2007 alkaen ohjelmakaudella 2007 - 2013 yhteisrahoitettuun eli EU:n ja jäsenvaltioiden yhteisesti rahoittamaan maatalouden varhaiseläkejärjestelmään sovelletaan neuvoston asetusta (EY) N:o 1698/2005 Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahaston (maaseuturahaston) tuesta maaseudun kehittämiseen. Asetuksella säädetään niistä tavoitteista, joihin yhteisön maaseutupolitiikalla on pyrittävä.

Asetukseen sisältyvän varhaiseläketuen tavoitteeksi on asetettu luovutettujen maatilojen merkittävä rakennemuutos, joka on tarkoitus toteuttaa nuorten viljelijöiden toiminnan aloittamista koskevalla toimenpiteellä kyseisen toimenpiteen vaatimusten mukaisesti tai luovuttamalla maatila tilakoon kasvattamiseksi. Asetuksen mukaan jatkajan on seurattava luopujaa ryhtymällä sellaiseksi maatalousyrittäjäksi, joka täyttää asetuksen mukaiset nuorten viljelijöiden aloitustuen myöntämisen edellytykset tai hänen on oltava alle 50-vuotias maanviljelijä tai yksityisoikeudellinen yhteisö, joka ottaa haltuunsa luopujan luovuttama maatila sen koon lisäämiseksi. Mahdollisuutta luovuttaa peltoa muuhun kuin viljelykäyttöön tai jättää pellot viljelemättöminä itselleen ei ole.

Komission antamissa maatalousalan valtiontukea koskevissa suuntaviivoissa vuosiksi 2007 - 2013 (EUVL 2006/C 319/01) mahdollistetaan edelleen myös kansallisen tuen myöntäminen vastaavaan tarkoitukseen.

Neuvoston asetuksen mukaisia varhaiseläkejärjestelmiä on sisällytetty osarahoitteisina maaseudun kehittämissuunnitelmiin mm. Liettuassa, Unkarissa, Italias-

sa, Irlannissa, Puolassa, Sloveniassa, Saksassa, Kyproksessa, Kreikassa, Portugalissa sekä Espanjassa.

2 LUOPUMISTUKIJÄRJESTELMÄN JATKAMISEN TARVE JA PERUSTEET

2.1 Maatalouspoliittiset perusteet

Luopumistukijärjestelmän tavoitteena on edistää maatalouden rakennekehitystä alentamalla maatalousyrittäjien keski-ikää kannustamalla ikääntyneitä maatalousyrittäjiä siirtämään tilanpito nuoremmille maatalousyrittäjille. Lisäksi tavoitteena on parantaa maatilojen elinkelpoisuutta tilakokoa kasvattamalla.

Maatalouden rakennekehityksen toteutumista voidaan arvioida seuraamalla maatilojen keskimääräisessä tilakoossa, maatalousyrittäjien lukumäärässä sekä maatalousyrittäjien keski-ikässä tapahtuneita muutoksia. Näitä muutoksia koskevia tietoja on saatavissa Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen (Mela) laatimista tilastoista, jotka koskevat maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006; MYEL) nojalla vakuutettuja maatalousyrittäjiä.

Maatilojen ja MYEL-vakuutettujen lukumäärät

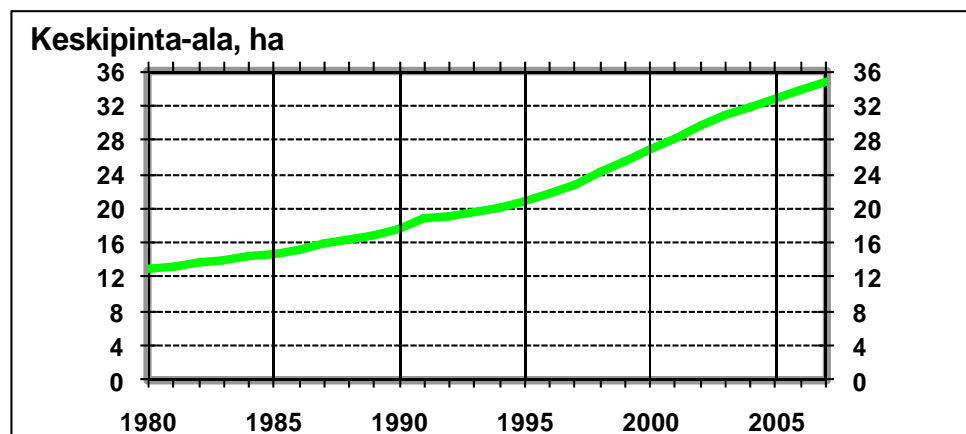
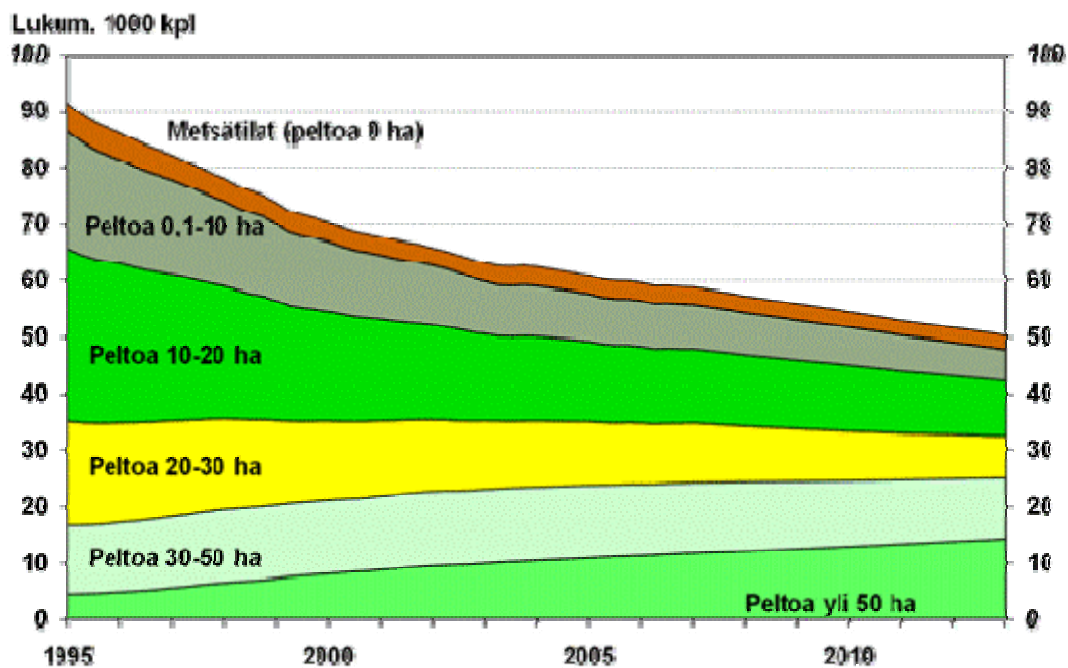
MYEL-vakuutettujen maatilojen lukumäärä on vähentynyt viime vuosien aikana noin 2 % vuodessa ja MYEL-vakuutettujen maatalousyrittäjien määrä noin 3 % vuodessa. Vuoden 2008 lopussa MYEL-vakuutuksen piirissä olevia maatiloja oli 54 248.

Tilakoon kehitys

MYEL-vakuutettujen maatilojen keskimääräinen pinta-ala on kasvanut voimakkaasti 1990-luvun puolestavälistä alkaen. Vuonna 1995 MYEL-vakuutettujen maatilojen keski-pinta-ala oli hieman alle 22 hehtaaria ja vuoden 2005 lopussa jo hieman yli 32 hehtaaria. Vuoden 2008 lopussa MYEL-vakuutetuilla maatiloilla oli peltoa keskimäärin 36 hehtaaria.

MYEL-vakuutettujen maatilojen lukumäärä ja peltopinta-alan kehitys ilmenee seuraavista kaavioista:

MYEL-tilat peltopinta-alan mukaan v. 1995 - 2013

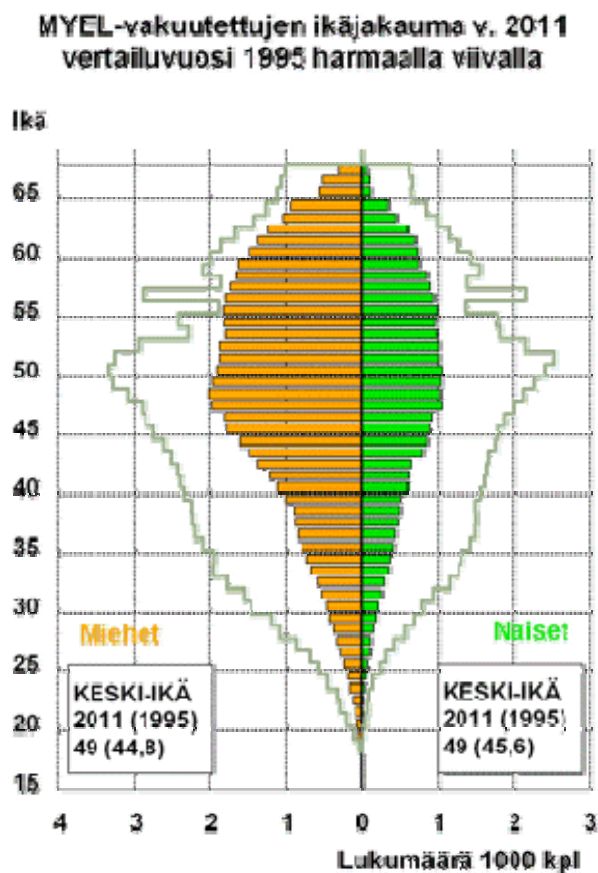
Maatalousyrittäjien ikärakenteen kehitys

Luopumistukijärjestelmän tavoitteena on muuttaa maatalousyrittäjien ikärakennetta siten, että maatalousyrittäjätoiminta siirtyisi ikääntyviltä maatalousyrittäjiltä nuoremmille tilanpitoa jatkaville maatalousyrittäjille tarpeeksi varhaisessa vaiheessa. Sukupolvenvaihdosten tukemisella pyritään edistämään elinkelpoisten maatilojen siirtymistä maatalousyrittäjiksi ryhtyville nuorille. Lisäalueluovutuksissa pellot siirretään lisämaaksi toiseen maatilaan. Sukupolvenvaihdoksissa luovutuksensaajan on oltava alle 40-vuotias ja luovutettaessa

peltoa ennestään maataloutta harjoittavalle maatalousyrittäjälle luovutuksensaajan tulee olla alle 50-vuotias.

MYEL-vakuutettujen naisten keski-ikä vuonna 1995 oli 45,6 vuotta ja vuonna 2004 47,7 vuotta. MYEL-vakuutettujen miesten keski-ikä vuonna 1995 oli 44,8 vuotta ja vuonna 2004 47,3 vuotta. Arvion mukaan MYEL-vakuutettujen naisten ja miesten keski-ikä on 49 vuotta vuonna 2011. Pääasiallisena syynä tähän kehitykseen on nuorten alkavien maatalousyrittäjien vähäinen määrä.

MYEL-vakuutettujen ikäjakauman kehitys ilmenee seuraavasta kaaviosta:

Luopumistavat

Maatilan omistusoikeuden luovuttaminen luovutuksensaajalle on jatkuvasti ollut luopumistapana luopumistukijärjestelmässä sekä sukupolvenvaihdoksissa että lisäalueluovutuksissa. Sen lisäksi peltojen vuokraaminen lisämaaksi lähi-alueen viljelijälle on ollut luopumistapana luopumistukijärjestelmässä vuosina 1995 - 1999, 2004 - 2006 ja tällä hetkellä voimassa olevan lain perusteella vuosina 2007 - 2008.

Luopuminen maatalouden harjoittamisesta vuokraamalla pellot lisäalueeksi on ollut luopujien ja luovutuksensaajien keskuudessa suosittu luopumistapa ajan-

jaksoina, jolloin se on ollut mahdollista. Tällöin yli 60 % lisäalueluopumisista on toteutettu vuokraamalla pellot ja lisäalueluopumisten osuus kaikista luopumisista on ollut huomattavasti suurempi kuin ajanjaksoina, joina vain omistusoikeuden siirtävät lisäalueluovutukset ovat olleet luopumistukioikeuden perusteena. Vuokraamalla toteutetut lisäalueluovutukset edistävät peltojen siirtymistä ikääntyviltä maatalousyrittäjiltä nuoremmille aikaisemmassa vaiheessa. Maatalousyrittäjät, jotka eivät maksuvalmiussyistä ole valmiita ostamaan lisäalueluopeltoa, vuokraavat mielellään lisämaata maatilaansa luopumistukea hakevilta luopujilta. Vuokraamalla toteutetut lisäalueluovutukset vaikuttavat siten maatalouden rakenteeseen kasvattamalla tilakokoa.

Seuraavista kaavioista ilmenee eri vuosien osalta kuinka monessa tapauksessa luopumistukioikeuden perusteena olevien peltojen omistusoikeus on siirtynyt luovutuksensaajalle ja kuinka monessa tapauksessa luopumistapana on ollut peltojen vuokraaminen:

Kauppojen ja vuokrausten osuus LUTUL-luovutuksissa

	2005		2006		2007	
Sukupolvenvaihdos	kpl	%	kpl	%	kpl	%
- kaupat	566	91	428	90	344	92
- muut	57	9	50	10	29	8
Yhteensä	623	100	478	100	373	100
Lisämaaksi luovutukset	kpl	%	kpl	%	kpl	%
- kaupat	122	38	131	32	149	35
-vuokraukset	201	62	280	68	279	65
- muut			1		3	
Yhteensä	323	100	412	100	431	100

Luopumisintensiteetti

Luopumisintensiteettiä kuvaava prosenttiluku kertoo kuinka suuri osa niistä MYEL-vakuutetuista maatalousyrittäjistä, joilla olisi mahdollisuus luopua luopumistukijärjestelmän kautta, on käyttänyt hyväkseen tätä mahdollisuutta. Vuosien 2001 - 2008 aikana luopumistuen ehdot ovat muuttuneet esim. ikärajojen osalta. Siksi vuodet eivät ole täysin keskenään vertailukelpoisia.

LUTU luopujat suhteessa luopumistukeen oikeutettujen MYEL-vakuutuskantaan							
2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
5,3 %	5,8 %	4,2 %	4,5 %	7,1 %	6,4 %	5,6 %	6,7 %

2.2 Maaseutupoliittiset perusteet

Luopumistukijärjestelmällä tuetaan maatalouspoliittisten tavoitteiden lisäksi maaseutupoliittisia tavoitteita: maaseudun pitämistä asuttuna ja elinvoimaise-

na. Maaseudun kehittämisasetuksen tavoitteita koskevan 4 artiklan mukaan maaseudun kehittämistuella pyritään parantamaan elämänlaatua maaseutualueilla ja kannustamaan elinkeinoelämän monipuolistamiseen.

Kehittämiskäytännön päätavoitteista ilmenee, että myös yhteisölaissa säädettyä halutaan kiinnittää huomiota ja tukea erilaisin toimenpitein sitä, että maaseudulla säilyy riittävästi asutusta ja taloudellista toimintaa. Myös luopumistukijärjestelmän avulla voidaan edistää sitä, että maaseudulle saataisiin lisää yrittäjiä, asutusta ja monipuolista elinkeinotoimintaa. Luopumistukijärjestelmän avulla turvataan ensisijaisesti maatalouselinkeinon jatkuminen ja maatalouden rakenteen parantuminen, mutta käytännössä sen avulla mahdollistetaan myös maatalouden yhteydessä harjoitetun muun yritystoiminnan jatkuminen, jos maatilalla harjoitettu liitännäistoiminta siirtyy maatilan sukupolvenvaihdoksen yhteydessä tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle. Liitännäistoiminta on usein palvelutoimintaa, joka on maaseudun asuttuna pitämisen kannalta tärkeää ja parantaa maaseudulla asuvien elämänlaatua. Luopumistukijärjestelmän säännökset eivät saisi olla esteenä kehitykselle, joka vahvistaa maaseudun elinvoimaisuutta ja asuttuna pysymistä.

2.3 Sosiaalipoliittiset perusteet

Luopumistukijärjestelmän tavoitteena on turvata ennen vanhuuseläkeikää maatalouden harjoittamisesta pysyvästi luopuvan ikääntyneen maatalousyrittäjän toimeentulo. Luopumistuki muodostuu luopumistuen perusmäärästä ja täydennysosasta. Luopumistuen perusmäärä määräytyy pääsääntöisesti kuten MYEL:n mukainen työkyvyttömyyseläke ja täydennysosa puolestaan kuten kansaneläkelain mukainen työkyvyttömyyseläke.

Luopumistukijärjestelmässä otetaan huomioon myös yleiset eläkepoliittiset linjaukset. Luopumistukijärjestelmän etuuskien tulee olla sopuosuudessa yleisten eläkepoliittisten linjausten kanssa. Vuosien 2003 - 2006 luopumistukijärjestelmässä otettiin huomioon yleinen eläkepoliittinen suuntaus korottamalla luopujaa koskevia ikärajoja. Myös luopumistukijärjestelmää jatkettaessa 1.1.2007 alkaen otettiin huomioon eläkeiän nostamista koskeva tavoite luopujan ikärajoissa. Luovutuksensaajan ollessa muu henkilö kuin luopujan lähisukulainen luopumisikä on nykyään 60 vuotta.

Vuodesta 2007 alkaen luopumistukijärjestelmää muutettiin lisäksi siten, että luopuja voi maatalouden harjoittamisesta luopumisen jälkeen halutessaan jatkaa muuta ansiotoimintaa esimerkiksi työskentelemällä työsuhteessa, jonka perusteella hänelle maksetaan palkkaa, joka ylittää luopumistukeen liittyvän ansiotulorajan. Näissä tilanteissa luopumistuen maksaminen alkaa vasta kun muu ansiotoiminta on päättynyt. Tämä muutos noudattaa yleistä eläkepoliittista tavoitetta, jolla kannustetaan ikääntyneitä henkilöitä jatkamaan ansiotoimintaansa pidempään.

Luopumistuki on etuutena lisäksi edelleen toissijainen toimeentulo tilanteissa, joissa luopuja on ansiotyössä luopumistuella ollessaan ja ansaitsee yli 624,14 euroa kuukaudessa (vuoden 2009 taso). Tällöin luopumistuen maksaminen keskeytetään ja luopumistuen maksamista jatketaan vasta kun luopujan ansiot alittavat mainitun ansiotulorajan.

Maatalouden harjoittamisesta luopuminen on aina maatilakohtainen ratkaisu, joka edellyttää molempien puolisoitten toimeentulon turvaamista. Luopumistukijärjestelmään sisältyvä ns. uinuva oikeus luopumistukeen mahdollistaa maatilalla tai maatilalla peltomaan siirtämisen nuoremmalle maatalousyrittäjälle jo siinä vaiheessa kun vasta yksi maatilalla viljelevistä maatalousyrittäjistä täyttää luopumistuen saamisen edellytykset. Tällöin nuoremmalla puolisoilla tai nuoremmalla yhtiön sisäosalla on oikeus uinuvaan luopumistukeen. Lisäksi maatalousyrittäjän leskelle ja työkyvyttömän maatalousyrittäjän puolisoille voidaan myöntää uinuva oikeus luopumistukeen. Uinuvan luopumistuen maksaminen alkaa aikaisintaan kun uinuvaan luopumistukeen oikeutettu luopuja täyttää luopumisiän ja hän on lopettanut muun ansiotulorajan ylittävän ansiotoimintansa.

Työeläkettä haettaessa kummankin puolison tulisi erikseen täyttää eläkkeen myöntämisen edellytykset. Tämän vuoksi vain harvoilla maatalousyrittäjillä on ilman luopumistukea taloudelliset mahdollisuudet luopua maatilastaan ja maatalouden harjoittamisesta ennen vanhuuseläkeikää. Luopumistukijärjestelmän tarjoamasta varhaiseläkemahdollisuudesta huolimatta maatalousyrittäjät jäävät eläkkeelle keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää myöhemmin (ero 1 - 1,5 vuotta).

Luopumistukijärjestelmällä on luopujien osalta toimeentulon turvaamisen ohella myös toinen sosiaalipoliittinen ulottuvuus: tilanpitoa jatkavan luovutuksensaajan asettuminen maatilalle tuo ikääntyvälle luopujalle niin henkistä kuin fyysistäkin turvaa, mikä sinällään on yhteiskunnallisesti merkittävä asia.

2.4 Luopumistukijärjestelmän vaikutukset

Luopumistukijärjestelmän ohjaava vaikutus maatalouden rakennekehitykseen

Luopumistukijärjestelmän avulla voidaan ohjata ikääntyviltä maatalousyrittäjiltä vapautuvien mautilojen siirtymistä nuorille maatalousyrittäjiksi ryhtyvälle (sukupolvenvaihdokset) tai lisämaiksi aktiiviviljelijöiden mautiloihin (lisämaaluovutukset). Sukupolvenvaihdoksilla ja lisämaaluovutuksilla edistetään keskimääräisen tilakoon kasvua ja maatalousyrittäjien ikärakenteen nuorentumista. Koska luopumistukijärjestelmän avulla turvataan myös ikääntyneen maataloudesta luopuvan maatalousyrittäjän toimeentulo, luopuja voi useimmiten luovuttaa mautilan tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle alhaisemmalla hinnalla kuin muutoin, mikä osaltaan parantaa aloittavan nuoren maatalousyrittäjän toimintaedellytyksiä ja mautilan kehittämismahdollisuuksia.

Sukupolvenvaihdos 2006 - 2007: Perustiedot

	LUTU	ei LUTU	Kaikki yhteensä
Jakauma	39 %	61 %	100 %
Ikä v.	30,7	36,8	34,4
Peltoala ha	49,3	25,7	34,8
Metsäala ha	62,5	52,8	56,9
Maatilan työtulo euroa/v.	24 222	14 125	18 018

Noin 40 % kaikista sukupolvenvaihdoksista toteutetaan luopumistukijärjestelmän turvin. Ikärakenteen muuttaminen alentamalla maatalousyrittäjien keski-ikä on edelleen tärkeä tavoite samoin kuin sen turvaaminen, että alalle saadaan riittävästi uusia nuoria maatalousyrittäjiä. Sukupolvenvaihdosten määrän vähentyminen johtaa siihen, että maatalousyrittäjien keski-ikä nousee.

Lisämaakaupoissa luovutettu pinta-ala on ollut keskimäärin 15,6 hehtaaria ja lisäalueluovutuksen seurauksena muodostunut maatilakokonaisuus keskimäärin 82,6 hehtaaria. Maatalouden rakennekehitystä kuvaavien tunnuslukujen avulla voidaan todeta, että maatilojen tilakoon kasvamisen osalta luopumistukijärjestelmän tavoitteet ovat toteutuneet oikean suuntaisesti.

Luopumistukijärjestelmä on keskeinen maatalouden rakennekehitystä edistävä keino. Euroopan yhteisöjen maaseudun kehittämisasetuksessa varhaiseläkejärjestelmää pidetään edelleen tarkoituksenmukaisena toimenpiteenä maatalouden kilpailukyvyn edistämiseksi ja alan toimijoiden henkilökohtaisten toimintaedellytysten parantamisessa.

Eri luopumistapojen vaikutus maatalouden rakennekehitykseen

Luopumistukijärjestelmän tavoitteena on maatalouden rakenteen parantaminen ja luopumistuen myöntämisen edellytyksenä on, että luopuja pysyvästi lopettaa maatalouden harjoittamisen tavalla, joka parantaa maatalouden rakennetta. Luopumistukijärjestelmän luopumistavat vaikuttavat eri tavoin maatalouden rakennekehitykseen. Sukupolvenvaihdosten tavoitteena on tukea taloudellisesti elinkelpoisten maatilojen siirtymistä maatalousyrittäjäksi ryhtyvälle luovutuksensaajalle ennen luopujan vanhuuseläkeikää. Lisäalueluovutuksen tavoitteena on tilakkoa kasvattamalla parantaa maatalousyrittäjätoimintaa harjoittavan luovutuksensaajan mahdollisuuksia kehittää maataloansa ja jatkaa maatalouden harjoittamista.

Luopujan ikäraja koskevat luopumistukijärjestelmän säännökset vaikuttavat sukupolvenvaihdoksen toteuttamisajankohtaan maatilalla. Jos luopujalla on mahdollisuus lopettaa maatalouden harjoittaminen hyvissä ajoin ennen vanhuuseläkeikää ja ennen kuin luovutuksensaaja on pysyvästi asettunut kauas maatilalta siten, että hän saa pysyvästi koko toimeentulonsa muualta kuin maa-

tilalta, edellytykset toteuttaa maatalan sukupolvenvaihdos ovat paremmat. Myös luovutuksensaajan ikää, koulutusta ja sivutuloja koskevat säännökset vaikuttavat sukupolvenvaihdoksen toteutumiseen. Luopumistukilainsäädännön lisäksi maatalouden rahoitus- ja tukilainsäädäntö vaikuttaa maatalan sukupolvenvaihdoksen toteutumismahdollisuuksiin.

Kun sukupolvenvaihdos ei ole mahdollinen sopivan luovutuksensaajan puuttumisen vuoksi, luopuja voi luovuttaa peltonsa lisäalueeksi maatalousyrittäjätoimintaa harjoittavalle luovutuksensaajalle. Luovuttamalla luopumisen kohteena olevan maatalan peltoa lisämaaksi maatalan läheisyydessä sijaitseville aktiivituloille näiden mautilojen kehitystä tuetaan luopumiseläkejärjestelmän tavoitteiden mukaisesti.

Lisämaaluovutuksilla parannetaan toimintaansa jatkavien mautilojen kannattavuutta. Koska lisämaaluovutukset voivat tapahtua usealle eri naapuriviljelijälle, edistetään usein paitsi tilakoon kasvamista, myös tilussijainniltaan tarkoituksenmukaisten mautilakokonaisuuksien syntymistä. Myös lisämaaluovutuksissa on tavoitteena maatalousyrittäjien ikärakenteen paraneminen. Tähän vaikuttaa sekä luopujaa että luovutuksensaajaa koskeva ikärajasääntely.

Luopumistukijärjestelmän jatkuminen

Luopumistukijärjestelmän jatkaminen on edelleen välttämätöntä maatalousyrittäjätoiminnan jatkumisen varmistamiseksi. Maatalouden rakennekehityksen kannalta on tärkeää, että ikääntyneillä maatalousyrittäjillä on mahdollisuus siirtää maatilansa nuoremmille tilanpitoa jatkaville sukupolville riittävän ajoissa. Sukupolvenvaihdosten viivästyminen mautiloilla voi monin tavoin vaikeuttaa sukupolvenvaihdoksia ja jopa estää niiden toteutumisen kokonaan.

3 TYÖRYHMÄN SELVITYKSET JA EHDOTUKSET

3.1 Tausta

Työryhmä on työnsä aikana käsitellyt työryhmän asettamispäätöksessä mainittuihin työryhmän tehtäviin liittyviä asioita ja sen lisäksi työryhmän jäsenten esille ottamia asioita. Työryhmän käsityksen mukaan voimassa olevan luopumistukijärjestelmän soveltamisjakson aikana ei ole ilmennyt suuria muutostarpeita. Tämän vuoksi työryhmän työn lähtökohtana on ollut, että luopumistukijärjestelmä jatkuisi pääosin samanlaisena kuin voimassa oleva järjestelmä siten, että järjestelmään ehdotettaisiin vain vähäisiä välttämättömiä muutoksia. Työryhmän työn lähtökohtana on niin ikään ollut, että luopumistukijärjestelmän muutoksista ei aiheutuisi lisäkustannuksia verrattuna siihen, että järjestelmää jatkettaisiin nykyisin ehdoin. Työryhmän käsityksen mukaan luopumistukijärjestelmän avulla tulisi ensisijaisesti tukea toimia, jotka johtavat pysyviin maatalouden rakennemuutoksiin.

3.2 Luopumistukijärjestelmän jatkaminen ja rahoitus

Hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus uudistaa luopumistukijärjestelmän jatkumaan myös vuoden 2010 jälkeen. Työryhmässä on selvitetty luopumistukijärjestelmän jatkamista 3 - 5 vuodella vuodesta 2011 lukien. Järjestelmän jatkaminen neljällä vuodella tarkoittaa käytännössä, että nykyisen luopumistukijärjestelmän voimassaolo jatkuisi yli EU:n ohjelmakauden.

Selvityksen pohjalta työryhmä on todennut, että olisi tarkoituksenmukaista jatkaa järjestelmää kerralla riittävän pitkäksi aikaa. Tämä antaa luopujille paremmat mahdollisuudet suunnitella maatalouden harjoittamisen lopettamista ja maatilain siirtämistä nuoremmalle maatalousyrittäjälle. Lisäksi luopumistukijärjestelmän jatkoa harkittaessa vuodesta 2015 lukien voitaisiin valmistelussa paremmin ottaa huomioon EU:n mahdollisesti tekemät muutokset 2013 jälkeiselle ajalle.

Rahoituksen osalta työryhmä on selvittänyt ainoastaan mallia, jonka mukaan vuosiksi 2011 - 2014 ehdotettu järjestelmä rahoitettaisiin kokonaan kansallisesti.

Työryhmän ehdotus 1

Työryhmä ehdottaa, että luopumistukijärjestelmää jatkettaisiin vuosille 2011 - 2014. Työryhmän käsityksen mukaan luopumistukijärjestelmää voitaisiin jatkaa lähes samansisältöisenä kuin voimassa oleva järjestelmä. Työryhmän luopumistukijärjestelmään ehdottamat muutokset on esitetty jäljempänä tässä muistiossa.

3.3 Maa- ja porotalouden harjoittamisesta luopuminen

3.3.1 Maatilan pellon vuokraaminen lisäalueeksi lähialueen viljelijälle

Tausta

Peltojen vuokraaminen lisämaaksi lähialueen viljelijälle on ollut luopumistukijärjestelmässä vuosina 1995 - 1999, 2004 - 2006 ja tällä hetkellä voimassa olevan lain perusteella vuosina 2007 - 2008. Vuoden 2009 alusta luopuminen peltojen vuokraamisen perusteella ei enää ole mahdollista, vaikka nykyistä luopumistukilakia sovelletaan vielä vuonna 2010. Hallitusohjelmassa todetaan, että hallitus sen lisäksi, että se uudistaa luopumistukijärjestelmän jatkumaan vuoden 2010 jälkeen, myös arvioi vuokrausmahdollisuuden palauttamisen.

Vuonna 2009 luopumistuen saa omistusoikeuden siirtävän lisäalueuovutuksen perusteella 56-vuotiaana, jos luovutuksensaaja on lähisukulainen ja 60-vuotiaana, jos luovutuksensaaja on muu kuin lähisukulainen. Vuosina 2007 - 2008 lisäaluevuokraus oli mahdollinen, jos luopuja oli täyttänyt 60 vuotta ja omistusoikeuden siirtävä luovutus muulle kuin lähisukulaiselle, jos luopuja oli

täyttänyt 57 vuotta. Omistusoikeuden siirtävään lisäalueluovutukseen lähisukulaiselle liittyvä ikäraja oli tällöinkin 56 vuotta.

Lisäalueluovutuksensaajan tulee aina olla alle 50-vuotias MYEL-vakuutettu maatalousyrittäjä, joka sitoutuu viljelemään luopumisen kohteena olevaa maatilaa luopumistuen maksamisen ajan, aina vähintään viisi vuotta.

Vuokraus luopumistapana Luopuminen maatalouden harjoittamisesta vuokraamalla pellot lisäalueeksi on ollut luopujien ja luovutuksensaajien keskuudessa suosittu luopumistapa ajanjaksoina, jolloin se on ollut mahdollista. Tällöin yli 60 % lisäalueluopumisista on toteutettu vuokraamalla pellot ja lisäalueluopumisten osuus kaikista luopumisista on ollut huomattavasti suurempi kuin ajanjaksoina, joina vain omistusoikeuden siirtävät lisäalueluovutukset ovat olleet luopumistukioikeuden perusteena.

Vuokraamalla toteutetut lisäalueluovutukset edistävät peltojen siirtymistä ikääntyviltä maatalousyrittäjiltä nuoremmille aikaisemmassa vaiheessa. Aloitavat maatalousyrittäjät, joilla ei vielä ole mahdollisuutta hankkia peltoja ostamalla, vuokraavat mielellään lisämaata maatilaansa luopumistukea hakevilta luopujilta. Vuonna 2008 luovutuksensaajien ikä oli keskimäärin 38,3 vuotta lisämaavuokrauksissa ja 40,1 vuotta lisämaakaupoissa.

Vuokraamalla toteutetut lisäalueluovutukset vaikuttavat maatalouden rakenteeseen lähinnä kasvattamalla tilakokoa. Tämä vaikutus ei kuitenkaan aina ole pysyvä. Pellot saattavat siirtyä vuokralle toiselle viljelijälle tai takaisin luopujalle vuokra-ajan päättymisen jälkeen, kun luopumistukea ei enää makseta. Lisäksi tutkimuksissa on todettu, että vuokratuilla pelloilla ei tehdä perusparannuksia samassa määrin kuin maatalousyrittäjän omistuksessa olevilla pelloilla.

Jos vuokrausta ei ole luopumisvaihtoehtona, maatalousyrittäjät saattavat jatkaa toimintaansa pidempään eli vanhuuseläkeikänsä asti. Lisämaaluovutuksen ikäraja (60 vuotta luovutettaessa peltoa muulle kuin lähisukulaiselle), saattaa joissain tapauksissa johtaa siihen, että luopuja, joka ei halua pysyvästi luovuttaa peltojaan muulle kuin lähisukulaiselle, mieluummin jatkaa viljelyä kunnes hän täyttää 63 vuotta ja voi jäädä vanhuuseläkkeelle. Vanhuuseläkkeeseen ei liity peltojen luovuttamista koskevia rajoituksia. Tämä johtaisi käytännössä siihen, että luopujan eläkeikä nousee, mikä on eläkepolitiikan yhtenä tavoitteena.

Lisämaavuokrauksen kustannukset

Aikaisempien vuosien aikana toteutuneiden luovutusten perusteella voidaan arvioida, että hakemuksia olisi noin 250 vuodessa. Jos 250 maatilalla luovutaisiin maatalouden harjoittamisesta lisämaavuokrauksen perusteella vuosina 2011 - 2014 ja luopujan ikäraja olisi 60 vuotta, kustannuksia aiheutuisi seuraavasti (vuoden 2009 tasossa):

	2011	2012	2013	2014	2015	2016-2022	Yht. milj.
Korvausmeno	0,8	3,0	5,9	7,6	8,3	10,5	36,1
Hoitokulu	0,3	0,5	0,5	0,5	0,6	0,9	3,4
Kustannukset yhteensä	1,1	3,5	6,4	8,1	8,9	11,5	39,4

Työryhmän ehdotus 2

Työryhmä ehdottaa, että vuokrausta ei uudelleen otettaisi luopumistavaksi luopumistukijärjestelmään.

Perustelut

Työryhmän selvitysten mukaan vuokraus luopumistapana aiheuttaa huomattavia kustannuksia. Peltojen vuokraaminen lisämaaksi luopumistuen myöntämisen yhteydessä ei kuitenkaan pysyvästi paranna maatalouden rakennetta. Työryhmän käsityksen mukaan olisi tarkoituksenmukaisempaa tukea maatalouden pysyviin rakennemuutoksiin johtavia ratkaisuja luopumistukijärjestelmässä. Edellä esitetyn perusteella vuokrausta ei työryhmän käsityksen mukaan tulisi uudelleen ottaa luopumistukijärjestelmän luopumistavaksi.

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry:n lausuma

Maa- ja metsätaloustuottajain keskusliitto MTK ry on pyytänyt, että työryhmän muistioon liitettäisiin heidän lausumansa pellon vuokraamisesta lisämaaksi luopumistapana.

Lausuma:

MTK:n edustajat edellyttävät, että seuraavaan luopumistukijärjestelmään vuosille 2011 - 2014 on sisällytettävä peltojen vuokraus lisämaaksi yhdeksi luopumistavaksi ja annettava näin mahdollisuus luopumistuen saamiseen tilanpidon lopettaville myös vuokraamisen kautta. Peltojen vuokraaminen lisämaaksi tukee myös nuoria tilaansa kehittäviä maatalousyrittäjiä lisäämällä heidän mahdollisuuksiaan saada lisämaata maan ostamista huomattavasti kohtuullisemmillä kustannuksilla ja vähentää samalla heidän velkaantumistaan.

3.3.2 Maatilan pellon luovuttaminen lisäalueeksi tulevalle tilanpidonjatkajalle

Tausta

Tulevan tilanpidonjatkajan mallia on selvitelty jo voimassa olevaa luopumistukijärjestelmää valmisteltaessa. Maa- ja porotalouden luopumistukityöryhmän muistiossa (MMM 2005:12) todettiin, että jos lisäalueluovutuksensaajan yläikärajaa joudutaan muuttamaan 55 vuodesta 50 vuoteen, olisi lisämaaluopumisen lisäksi tarkoituksenmukaista säätää uutena luopumistapana luopuminen tulevan tilanpidonjatkajan hyväksi. Tällöin kyseessä olisi lisämaaluovutus tulevan tilanpidonjatkajan hyväksi sellaiseen maatalaan, jossa on tapahtumassa lähivuosina sukupolvenvaihdos. Tällöin tulisi edellyttää, että luovutuksensaaja sitoutuisi viljelemään luopumisen kohteena olevaa peltoalaa ja sen maatilan omistajat, joiden tilaan ko. alue aikanaan liitettäisiin lisäalueeksi,

antaisivat sitoumuksen siitä, että he luovuttavat tietyn ajan kuluessa maatilansa tulevalle tilanpidonjatkajalle. Lisäksi olisi säädettävä tulevaa tilanpidonjatkajaa koskevista ehdoista.

Kun luopumistukijärjestelmän lisäalueluovutuksensaajaa koskevaa ikärajaa alennettiin 55 vuodesta 50 vuoteen 1.1.2008 alkaen maa- ja metsätalousvaliokunta piti tärkeänä, että luovutuksensaajiin lisättäisiin tuleva tilanpidonjatkaja valmisteltaessa uutta hallituksen esitystä luopumistukilain muuttamisesta. Euroopan yhteisöjen maaseudun kehittämisasetuksessa, jota sovelletaan vuosina 2007 - 2013, ei tunneta edellä mainittua luopumistapaa.

Tulevan tilanpidonjatkajan malli

Tulevan tilanpidonjatkajan mallin tavoitteet

Tulevalla tilanpidonjatkajalla tarkoitetaan tulevassa maatilalla sukupolvenvaihdoksessa luovutuksensaajana olevaa henkilöä, joka ei vielä lisäalueluovutusta luovutettaessa täytä luopumistukilain lisäalueluovutuksensaajan edellytyksiä, mutta myöhemmin sukupolvenvaihdoksen jälkeen olisi sopiva luovutuksensaaja, jos lisäalueluovutus toteutuisi vasta silloin.

Tulevan tilanpidonjatkajan mallilla pyrittäisiin helpottamaan lisäalueen hankkimista mm. maatalaan, jota viljelee 50 vuotta täyttänyt maatalousyrittäjä, joka suunnittelee siirtävänsä maatilansa ennen vanhuuseläkeikää sukupolvenvaihdoksella tilanpidon jatkamista suunnittelevalle luovutuksensaajalle. Tämän luopumistavan lisäämistä luopumistukijärjestelmään on ehdotettu siksi, että tällaiset maatilat usein tarvitsevat lisäaluetta, mutta maatalousyrittäjä ei voi itse ostaa sitä luopumistukea hakevalta lähiviljelijältä luopumistukilainsäädännön luovutuksensaajaa koskevan ikärajan takia. Näissä tilanteissa on katsottu tarkoituksenmukaiseksi, että luopumistukea hakeva maatalousyrittäjä voisi luovuttaa peltonsa lisämaaksi lähialueella sijaitsevaan maatalaan (ns. kantatila) siten, että luovutus tapahtuisi tilanpitoa ko. maatilalla tulevaisuudessa jatkavalle henkilölle.

Tulevan tilanpidonjatkajan mallin taustalla on siten mm. maankäyttöön liittyvät perusteet. Tällä luopumisvaihtoehdolla parannettaisiin maatalouden rakennetta varmistamalla, että tulevalla tilanpidonjatkajalla on tulevaisuudessa edellytykset harjoittaa maataloutta elinkelpoisella maatilalla, kun lisämaan luovuttaminen "ennakkoon" tulevalle tilanpidonjatkajalle sallittaisiin. Porotaloudessa ei ole vastaavaa tilannetta, eikä tämän vuoksi tarvetta luoda samankaltaista järjestelmää.

Tulevan tilanpidonjatkajan malliin liittyvänä seikkana on otettava huomioon, että tuleva tilanpidonjatkaja ei aina voimassa olevan tukilainsäädännön mukaan saisi nuoren viljelijän aloitustukea myöhemmin toteutettavan kantatilan sukupolvenvaihdoksen yhteydessä. Aloitustukea ei voi myöntää, jos on katsot-

tava, että tuleva tilanpidonjatkaja on aloittanut tilanpidon jo lisäalueen ostaessaan.

Tulevan tilanpidonjatkajan mallin toimeenpano

Tulevan tilanpidonjatkajan mallin mukaisen luopumistavan lisääminen luopumistukijärjestelmään tekisi luopumistukijärjestelmästä entistä monimutkaisemman. Luovutus tulevalle tilanpidonjatkajalle olisi lisäalueluovutuksen ja sukupolvenvaihdosluovutuksen yhdistelmä. Lisäksi siihen liittyisi myöhemmin toteutettava kantatilan luovutus. Luopujan ja luovutuksensaajan lisäksi kantatilan omistaja olisi osapuolena tämän luopumistavan mukaisessa luopumisessa. Uusi luopumistapa edellyttäisi edellä esitetystä johtuen huomattavan määrän uusia säännöksiä luopumistukilainsäädäntöön.

Tulevan tilanpidonjatkajan mallin mukaisen uuden luopumistavan toimeenpano edellyttäisi runsaasti toimenpiteitä ja tietojärjestelmämuutoksia sekä lisäksi luopumistuen myöntämisen jälkeen tapahtuvaa valvontaa. Uusi luopumistapa lisäksi näin ollen olennaisesti Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen hallintokustannuksia.

Luopuja, luopumisen kohteena oleva pelto ja pellon luovutus

Koska tulevan tilanpidonjatkajan mallissa on kyse pellon luovuttamisesta lisäalueeksi maatalaan, voimassa olevan luopumistukijärjestelmän lisäalueluovutusta koskevat säännökset tulisivat soveltuvin osin sovellettaviksi. Siltä osin kuin lisäaluelpellon luovuttaminen tulevalle tilanpidonjatkajalle poikkeaa muista lisäalueluovutuksista, lakiin tulisi ottaa sitä koskevat uudet säännökset.

Lisäaluelpellon luovutusajankohdan ja kantatilan luovuttamisen välinen aika saattaa olla pitkä. Suunnitelmien toteutumisen varmistamiseksi olisi välttämätöntä, että lisäaluelpellon omistusoikeus siirtyy tulevalle tilanpidonjatkajalle. Sekä lisäaluelpellon että kantatilan omistusoikeuden siirtäminen luovutuksensaajalle johtaisi pysyvään rakennemuutokseen, jossa tilakoko kasvaa ja maatila siirtyy nuoremmalle sukupolvelle.

Luopujan alaikäraja on 56 vuotta, jos luopumisen kohteena oleva pelto luovutetaan lisämaaksi lähisukulaiselle ja 60 vuotta, jos luovutuksensaajana on muu henkilö. Koska pelto luovutettaisiin lisäalueeksi myös luovutuksissa tulevalle tilanpidonjatkajalle, ikärajojen tulisi olla samat kuin muissa lisäalueluovutuksissa.

Koska luopumistukilain mukaisissa lisäalueluovutuksissa on mahdollista luovuttaa maatalan peltomaa osissa erikseen useammalle luovutuksensaajalle, olisi tarkoituksenmukaista, että myös luovutus tulevalle tilanpidonjatkajalle voisi käsittää osan luopumisen kohteena olevan maatalan pellostä. Osan maatilasta voisi siten luovuttaa tulevalle tilanpidonjatkajalle ja osan lisämaaksi lähialueen

viljelijälle, joka täyttää luopumistukilain lisäalueluovutuksensaajaa koskevat edellytykset. Jos luopumisen kohteena oleva pelto luovutettaisiin osissa lähisukulaiselle ja muulle henkilölle kuin lähisukulaiselle luopumisikä määräytyisi korkeamman luopumisiän perusteella.

Lisämaaluovutuksen ikäraja (60 vuotta luovutettaessa peltoa muulle kuin lähisukulaiselle) saattaa kuitenkin käytännössä aiheuttaa sen, että luopuja, joka ei halua pysyvästi luovuttaa peltojaan muulle kuin lähisukulaiselle, mieluummin jatkaa viljelyä kunnes hän täyttää 63 vuotta ja voi jäädä vanhuuseläkkeelle kuin luovuttaa peltonsa tulevalle tilanpidonjatkajalle juuri ennen vanhuuseläkeikää. Vanhuuseläkkeeseen ei liity peltojen luovuttamista koskevia rajoituksia. Tämä johtaisi käytännössä siihen, että luopujan eläkeikä nousee, mikä on eläkepolitiikan yhtenä tavoitteena.

Luovutuksensaajaa koskevat edellytykset

Luopumistukilakiin tulisi ottaa tulevan tilanpidonjatkajan määritelmä ja luovutuksensaajana olevaa tulevaa tilanpidonjatkajaa koskevat ehdot. Tulevan tilanpidonjatkajan tulisi täyttää luopumistukilain sukupolvenvaihdosluovutuksensaajaa koskevat edellytykset, koska luopumisen kohteena oleva pelto luovutetaan maatalousyrittäjäksi ryhtyvälle henkilölle eikä maataloutta ennestään harjoittavalle maatalousyrittäjälle. Luovutuksensaajalta edellytettäisiin näin ollen ammattitaitoa ja koulutusta, alle 40 vuoden ikää, rajoitetusti sivutuloja, maatilan elinkelpoisuuden osoittamista, ympäristöä ja eläinsuojelua koskevien säännösten noudattamista sekä viljelysitoumusta, johon sisältyy myös luovutuksensaajan asumista koskeva ehto.

Elinkelpoisuusedellytyksen täyttämiseksi tulevan tilanpidonjatkajan tulisi osoittaa, että hänelle luovutettava lisäaluelpeltto yhdessä hänelle myöhemmin siirtyvän maatilan kanssa on taloudellisesti elinkelpoinen luopumistukilaissa tarkoitettulla tavalla. Arvio tulevan maatilakokonaisuuden elinkelpoisuudesta olisi tehtävä lisäalueluovutuksen yhteydessä. Tällöin arvio kantatilan osalta olisi tehtävä kantatilaa sillä hetkellä viljelevien maatalousyrittäjien tuotannon perusteella. Mikäli tulevalle tilanpidonjatkajalle aikanaan muodostuvaa maatilaa ei pidettäisi lisäaluetta luovutettaessa elinkelpoisena, luopumistuen myöntämisen edellytykset eivät täytyisi tältä osin.

Luopumistukilain mukaisessa sukupolvenvaihdoksessa luovutuksensaaja voi sitoutua kehittämään maatilaansa siten, että se täyttää elinkelpoisuutta koskevan edellytyksen luopumista seuraavien kolmen vuoden aikana, jos maatilaa ei katsota elinkelpoiseksi luopumishetkellä. Tulevan tilanpidonjatkajan osalta ei olisi tarkoituksenmukaista antaa vastaavaa maatilan kehittämismahdollisuutta, kun luovutuksensaaja vastaa tilanpidosta vain hänelle lisäalueeksi luovutetun pellon osalta.

Luopumistukilain mukaisessa sukupolvenvaihdoksessa luovutuksensaaja, jolla ei vielä ole lain edellyttämää ammattitaitoa, sitoutuu hankkimaan koulutuksen luopumista seuraavien kahden kalenterivuoden aikana. Jos luovutuksensaaja ei täytä sitoumuksensa viljely- ja asumisvelvoitetta opiskeluaikana, hänen sitoumuksensa täyttäminen keskeytetään ja hänen sitoumusaikaansa jatketaan koulutuksen päätyttyä keskeytystä vastaavalla ajalla. Vastaava mahdollisuus hankkia koulutus vasta lisäalueluovutuksen jälkeen olisi annettava tulevalle tilanpidon jatkajalle.

Tulevan tilanpidonjatkajan tulisi sitoutua viljelemään hänelle luovutettua lisäalueluovutusta niin kauan kuin luopumistukea maksetaan, aina kuitenkin vähintään viisi vuotta, sekä ostamaan itselleen kantatila tietyn ajan kuluessa. Tulevan tilanpidon jatkajan mallia selviteltäessä on lähtökohtana pidetty, että kantatilan tulisi siirtyä luovutuksensaajalle viimeistään kuuden vuoden kuluessa luopumistukilain mukaisesta lisäalueluovutuksesta lukien.

Lisäalueluovutuksen luovutuksensaajina voisivat olla tuleva tilanpidonjatkaja ja hänen puolisonsa. Tulevan tilanpidonjatkajan tulisi täyttää kaikki sukupolvenvaihdosluovutuksensaajaa koskevat edellytykset ja antaa varsinainen viljelysitoumus. Puoliso sitoutuisi maatilan jakamattomuuteen. Näin menetellään myös muissa tilanteissa, joissa molemmat puoliset ovat luovutuksensaajina.

Luovutuksensaajien määrän rajoittaminen yhteen puolisoineen on tulevalle tilanpidonjatkajalle luovutettaessa perusteltua, koska tulevan tilanpidonjatkajan mallissa on kyse ajallisesti pitkästä tapahtumaketjusta, jonka aikana olosuhteet saattavat muuttua siten, että ne vaikuttavat tehtyihin suunnitelmiin. Lisäalueluovutuksen luovuttaminen useammalle tilanpidonjatkajalle voisi vaikeuttaa suunnitelmien toteutumista.

Koska pellon luovuttaminen lisäalueeksi luopumistukilain säännösten mukaan on mahdollinen vain luonnollisten henkilöiden kesken, myös pellon luovutus lisämaaksi tulevalle tilanpidonjatkajalle voisi tapahtua vain luonnollisten henkilöiden kesken. Ns. yhtiöluopumiset ovat luopumistukijärjestelmässä mahdollisia vain, kun maatilalla tapahtuu sukupolvenvaihdos.

Maatila, johon luopumisen kohteena oleva pelto liitetään

Koska on kyse pellon luovuttamisesta lisäalueeksi, tulevalle tilanpidonjatkajalle luovutettavan pellon ja kantatilan välistä etäisyyttä koskevien säännösten tulisi vastata muita lisäalueluovutuksia koskevia säännöksiä maatilan ja siihen lisäalueeksi siirtyvien tilojen välisestä etäisyydestä.

Kun luopumistukilaissa tarkoitettu luopumisen kohteena oleva pelto luovutetaan lisäalueeksi tulevalle tilanpidonjatkajalle, myös kantatilan omistajien olisi sitouduttava luovuttamaan oma maatilansa tulevalle tilanpidonjatkajalle tulevaisuudessa. Samalla olisi selvitettävä kantatilan omistajat ja pinta-ala. Kanta-

tilan luovutuksen ei tarvitsisi täyttää luopumistukijärjestelmän sukupolvenvaihdosluovutusta koskevia ehtoja, mutta kantatilaa luovutettaessa luovutuksensaajalle olisi siirrettävä maatilán tuotantorakennukset ja pelto kokonaisuudessaan, jotta luovutuksensaajalle muodostuisi rakennettu maatila.

Luovutukseen liittyvät sitoumukset ja sitoumusvelvoitteiden laiminlyönti

Tulevan tilanpidonjatkajan mallin mukainen uusi luopumistapa edellyttäisi sitoutumista tiettyihin kaukana tulevaisuudessa toteutettaviin toimenpiteisiin sekä tulevalta tilanpidonjatkajalta että kantatilan omistajalta. Lainsäädäntö, joka vaikuttaa maatalouden harjoittamisen olosuhteisiin ja maatilán taloudelliseen elinkelpoisuuteen, on yleensä määräaikaaisesti voimassa ja muutoksia tapahtuu usein. Tämä johtaa käytännössä siihen, että tuleva tilanpidonjatkaja ja maatalouden harjoittamisen lopettamista suunnitteleva kantatilan omistaja joutuisivat antamaan sitoumuksia, jotka rajoittavat heidän toimiaan tulevaisuudessa, tilanteessa, jossa ei koko sitoumusajan osalta ole tietoa siitä miten maatalouden harjoittamista koskevat säännökset vaikuttavat maatalouden harjoittamisen edellytyksiin. Suunniteltu kuuden vuoden siirtymäaika on pitkä ajanjakso, jonka aikana osapuolten olosuhteissa voi tapahtua olennaisia muutoksia, jotka vaikuttavat suunnitelmien toteutumiseen ja saattavat johtaa siihen, että kantatilaa ei voida luovuttaa suunnitelmien mukaisesti tai että luovutuksensaajalla ei ole mahdollisuutta hankkia tai ryhtyä viljelemään kantatilaa.

Annettujen sitoumusten osalta sitoumusvelvoitteiden laiminlyönnin seurauksista tulisi olla säännökset, sekä tulevan tilanpidonjatkajan että kantatilan omistajien osalta, siltä varalta, että kantatilan luovutusta ei toteuteta annettujen sitoumusten mukaisesti määräajassa. Sitoumusvelvoitteiden laiminlyönnin seurauksena olisi, kuten muissakin luopumistukilain sitoumusasioissa, luopumistuen pääoma-arvon periminen osittain tai kokonaan.

Tulevan tilanpidonjatkajan ostamaan lisäaluepeltoon liittyy lisäksi luovutuksensaajan viljelysitoumus. Jos tuleva tilanpidonjatkaja jättää viljelysitoumuksensa velvoitteet täyttämättä, siitä voi seurata luopumistuen pääoma-arvon periminen luovutuksensaajalta.

Ilmoitusvelvollisuus

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen suorittaman sitoumusvelvoitteiden noudattamista koskevan valvonnan lisäksi tulevalla tilanpidonjatkajalla ja kantatilan omistajalla tulisi olla sitoumusvelvoitteisiin liittyvä ilmoitusvelvollisuus. Tulevan tilanpidonjatkajan tulisi ilmoittaa siitä, että hän ei noudata lisäaluepeltoa koskevan viljelysitoumuksen ehtoja sekä siitä, että hän ei sitoumuksensa mukaisesti osta kantatilaa. Kantatilan omistajan tulisi ilmoittaa siitä, ettei hän luovuta kantatilaa antamansa sitoumuksen mukaisesti.

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen oikeus saada tietoja

Luopumistukihakemuksen käsittelyä varten ja Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle annettujen tietojen tarkistamiseksi eläkelaitoksella tulisi olla oikeus saada lisäalueluopujaa ja kantatilan omistajaa koskevia tulevalle tilanpidonjatkajalle muodostuvan maatilan elinkelpoisuuden arvioimiseen tarvittavia ja kantatilan ja lisäaluepellon viljelyyn liittyviä tietoja muilta viranomaisilta.

Toteutuvat luovutukset tulevalle tilanpidonjatkajalle

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa tehdyn selvityksen mukaan käytännössä olisi ilmeisesti vain yksittäisiä tapauksia, joissa luopumisen kohteena oleva pelto luovutettaisiin tulevalle tilanpidonjatkajalle. Selvityksessä on tutkittu 50 - 55-vuotiaiden lisäalueluovutuksensaajien maatiloja ja sitä kuinka usein näillä maatiloilla tehtiin sukupolvenvaihdos.

Vuosina 1995 - 2006 tehdyt LUTUL- lisämaaluovutukset 50 - 55-vuotiaille luovutuksensaajille ja näillä luovutuksensaajien maatiloilla tehdyt LUTUL-sukupolvenvaihdokset.

	LUTUL- lisämaaluovutus 50 - 55-vuotiaalle		
	Kauppa	Vuokraus	Kaikki yhteensä
Spv tehty	15	71	86
Ei spv	136	199	335
Kaikki yhteensä	151	270	421

50 - 55-vuotiaille luovutuksensaajille tehdyt LUTUL- lisämaaluovutukset ovat n. 10 % kaikista kaupalla toteutetuista lisämaaluovutuksista. Sukupolvenvaihdos tehdään noin viiden vuoden kuluttua lisämaan hankinnan jälkeen.

Työryhmän ehdotus 3

Edellä esitetyn selvityksen perusteella työryhmä esittää, että luovutusta tulevalle tilanpidonjatkajalle ei lisättäisi luopumistavaksi luopumistukijärjestelmään.

Perustelut

Luopumistukijärjestelmään ei ole tarkoituksenmukaista lisätä luopumistapaa, jota ei kovin laajasti käytettäisi, jonka toimeenpano olisi monimutkaista ja joka aiheuttaisi huomattavia kustannuksia suhteessa siihen kuinka monta luopumista toteutettaisiin luovuttamalla peltoa tulevalle tilanpidonjatkajalle. Työryhmän käsityksen mukaan on lisäksi kyseenalaista toimisiko tulevan tilanpidonjatkajan malli käytännössä siten, että sille asetetut tavoitteet saavutettaisiin.

3.3.3 Maatilan pellon luovuttaminen valtiolle käytettäväksi uusjaossa ja tilusjärjestelyissä

Tausta Voimassa olevan luopumistukilain eduskuntakäsittelyn yhteydessä eduskunta hyväksyi seuraavan lausuman:

”Eduskunta edellyttää, että tarpeellinen säännösmuutos luopumistukijärjestelmän soveltamisen mahdollistamiseksi tilusjärjestelyissä toteutetaan riittävän valmistelun jälkeen erillisenä lainsäädäntöhankkeena.”

Kun lisäalueluovutuksensaajan ikärajan alentamista 55 vuodesta 50 vuoteen koskevaa hallituksen esitystä käsiteltiin eduskunnassa, maa- ja metsätalousvaliokunta piti tärkeänä, että valmisteltaessa uutta hallituksen esitystä luopumistukilain muuttamisesta luovutuksensaajiin lisättäisiin valtio, kun alue on tarkoitettu uusjakoon.

EU:n valtioneuvoston säännökset mahdollistavat maanviljelijöiden varhaiseläkkeeseen liittyen pellon luovuttamisen välittäjäorganisaatiolle edellyttäen, että välittäjäorganisaatio sitoutuu luovuttamaan pellot edelleen vain alle 50-vuotiaalle, joka on joko tuleva tilanpidonjatkaja tai toinen viljelijä, joka laajentaa maatilaansa.

Uusjakoon ja tilusjärjestelyihin luovuttaminen luopumistapana

Työryhmä on selvittänyt, voisiko valtio olla luopumistukilain mukainen luovutuksensaaja, jos sen TE-keskuksen alueella, jolla luopumisen kohteena olevan maatilan pellot kokonaan tai osaksi sijaitsevat, on käynnistetty uusjakoa koskeva hanke tai alueella on vireillä uusjako. Tällöin olisi edellytettävä, että mahdollisuus käyttää luopujan maatilan peltoa uusjaon toteuttamisessa on selvitetty ja että tarve käyttää valtiota maan välittämässä on ilmeinen. Laissa tulisi myös säätää siitä missä tilanteissa valtion tulisi ostaa sille tarjottavaa lisäalueluopeltoa ja milloin pellon ostaminen ei ole mahdollista.

Luopuminen luovuttamalla maatilan pelto käytettäväksi uusjaossa voitaisiin toteuttaa siten, että pelto luovutettaisiin TE-keskukselle, joka edustaisi valtiota luopujan kanssa tehtävässä kaupassa. Maatilan pellot voitaisiin luovuttaa myös osittain uusjakoon ja osittain lisäalueeksi.

Luovutettaessa lisäalueluopeltoa muulle henkilölle kuin lähisukulaiselle, luopujan alaikäraja on luopumistukilaissa 60 vuotta. Säännösten yhdenmukaisuuden vuoksi myös uusjakoon luovutettaessa ikäraja olisi 60 vuotta, koska pelto menee lisäaluekäyttöön muulle kuin lähisukulaiselle. Tästä johtuen maatalousyrittäjiä, jotka voisivat luopua tällä tavoin, on vähän. Lisäksi on epätodennäköistä, että pelloille käytännössä löytyisi sopiva luovutuksensaaja tilusjärjestelyn tai uusajon kautta, jos luopujan maatilan läheisyydestä ei ole löytynyt sopivaa luovutuksensaajaa, joka olisi halukas ostamaan pellot luopujalta suoraan ja jolle luopuja olisi halukas luovuttamaan peltonsa.

Myytäessä peltoa TE-keskukselle luovutuksen tulisi edistää uusjaon toteuttamista, minkä vuoksi pelto olisi luovutettava edelleen uusjaossa osallisena olevalle maatilalla omistajalle tai siirrettävä käytettäväksi vireillä olevassa uusjaossa. Lisäksi olisi edellytettävä, että luopuja ja hänen aviopuolisonsa eivät saa uusjaossa itselleen peltomaata, koska he ovat sitoutuneet lopettamaan maatalouden harjoittamisen luopumistukea hakiessaan eikä luopuja voi hankkia peltoa eikä pitää peltoa hallinnassaan luopumistuen myöntämisen jälkeen.

Edellä mainittujen edellytysten täyttymisen tutkimisesta ja siihen liittyvien selvitysten toimittamisesta olisi säädettävä laissa. Lisäksi olisi säädettävä siitä, riittääkö uusjaossa osallisena olevan henkilön (pellon lopullisen luovutuksen saajan) osalta, että hän on uusjaossa osapuolena vai tuleeko hänen täyttää muita luopumistukilaissa säädettyjä luovutuksensaajaa koskevia edellytyksiä (ikä, maatalouden harjoittaminen, maatilalla sijainti yms.).

Jos uusjakoon luovuttaminen lisättäisiin uudeksi luopumistavaksi luopumisjärjestelmään, olisi harkittava missä laajuudessa luovutetun pellon jatkoluovutusta ja käyttöä seurattaisiin luopumisen jälkeen. Järjestelmän toimeenpanon kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että valtiolle myynnin jälkeen ei enää selvitetä eikä valvottaisi luopumisen kohteena olevan pellon luovuttamiseen ja käyttöön liittyviä asioita. Jos peltojen luovuttamista ja käyttöä valvottaisiin luopumisen jälkeen, lakiin olisi otettava myös peltojen uutta viljelijää koskevia viljelysitoumusta ja sitoumusvelvoitteiden laiminlyönnin seurauksia koskevia säännöksiä.

Edellä selostetun uuden luopumistavan käyttöön ottamista harkittaessa on otettava huomioon, että valtio on määrätietoisesti viime vuosien aikana supistanut maanhankintatoimintaansa ja pitänyt parempana viljelijöiden välisiä suoria kauppoja. Koska henkilöresurssit on pääosin siirretty muihin tehtäviin, mittavan maanhankintatoiminnan käynnistäminen uudelleen ei ole tarkoituksenmukaista.

Työryhmän ehdotus 4

Työryhmä ehdottaa, että pellon luovuttamista valtiolle uusjaossa tai tilusjärjestelyihin käytettäväksi ei lisättäisi luopumistavaksi luopumistukilakiin ottaen huomioon jäljempänä työryhmän ehdotuksessa 5 olevan pirstomissäännöksen muuttamisen vaikutukset.

Perustelut

Edellä kuvatun uuden luopumistavan lisääminen luopumistukijärjestelmään aiheuttaisi huomattavia lisäkustannuksia järjestelmän toimeenpanoon liittyen.

Uusjakoon tai tilusjärjestelyihin luovuttaminen luopumistapana olisi sekä Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle että maataloushallinnolle toimeenpanon kannalta monimutkainen sekä huomattavia lisäkustannuksia aiheuttava järjestelmä, ottaen huomioon luopumistapaan liittyvät edellä selostetut selvitykset

sekä mahdolliset peltoa koskevat sitoumukset ja niihin sisältyviä velvoitteita koskevat valvonnat. Lisäksi luovutuksia saattaisi käytännössä rajoittaa se, etteivät TE-keskukset rahoituksen puuttuessa pystyisi ostamaan heille tarjottavia peltoja.

Työryhmän käsityksen mukaan on todennäköistä, että käytännössä olisi vain yksittäisiä tapauksia, joissa luopuminen toteutettaisiin luovuttamalla pelto valtiolle käytettäväksi uusjaossa tai tilusjärjestelyissä. Luopuminen edellyttäisi toisaalta luopujan kiinnostusta ja aktiivisuutta ja toisaalta sitä, että valtio tarvitsee peltoa ja että pellon hankkiminen on rahoitettavissa.

Valtaosa uusjakoon liittyvistä maakaupoista toteutetaan uusjaossa osallisten kesken tehtävillä kaupoilla kun pellot, joita uusjakotoimitus koskee, sijaitsevat lähellä toisiaan. Tämä olisi jatkossa mahdollista ilman, että se vaikuttaisi luopumistukioikeuteen, jos jäljempänä esitetty pirstomissäännöksen muutosehdotus toteutettaisiin.

Työryhmän ehdotus 5

Työryhmä ehdottaa, että maatalan pirstomista koskevaan pykälään lisättäisiin maininta siitä, että pellon luovuttamista valtiolle käytettäväksi uusjakoon tai tilusjärjestelyihin ennen luopumista ei katsottaisi maatalan pirstomiseksi, joka estää luopumistuen myöntämisen.

Perustelut

Maatalan pirstomista koskeva säännös muutettaisiin edellä ehdotetulla tavalla, koska on tarkoituksenmukaista, että maatalouden rakennetta parantava toimenpide ei ole luopumistuen myöntämisen esteenä. Muutos tarkoittaisi käytännössä sitä, että luopuja voisi halutessaan lopettaa maatalouden harjoittamisen siten, että hän luovuttaa osan pellostaan uusjakoon ja luovuttaa muut pelloistaan luopumistukilain ehdoin lisämaaksi edellyttäen, että luovutukset tehdään sopivassa järjestyksessä. Tällä tavoin uusjaot ja tilusjärjestelyt voitaisiin toteuttaa joustavammin. Lisäksi ehdotettu muutos tukisi maatalouden rakennemuutosta, minkä vuoksi on perusteltua, että pellon osittainen luovuttaminen uusjakoon tai tilusjärjestelyihin ennen varsinaista luopumista olisi mahdollista. Tämän muutoksen tekeminen ei myöskään aiheuttaisi merkittäviä toimenpiteitä tai tietojärjestelmien muutoksia toimeenpanoon liittyen eikä siten lisäisi hallintokustannuksia.

3.3.4 Luopuminen porotalouden harjoittamisesta

Tausta

Jos luopujan tila on porotaloustila, luopuminen voi voimassa olevan luopumistukilain mukaan tapahtua joko luovuttamalla porot sekä tuotantorakennukset ja rakennelmat porotalouden harjoittajaksi ryhtyvälle luovutuksensaajalle, jolle muodostuu vähintään 80 poron porokarja, tai luovuttamalla porot lisäporoiksi porotaloutta ennestään harjoittavalle poronomistajalle, jonka yritys kasvaa luovutuksen johdosta vähintään 20 porolla. Sukupolvenvaihdoksena ei pidetä

luovutusta luovutuksensaajalle, joka on jo aikaisemmin ryhtynyt porotalouden harjoittajaksi siten, että hänelle on myönnetty nuorten viljelijöiden aloitustuki.

Luovuttaessa porotalouden harjoittamisesta luovutuksensaajia voi pääsääntöisesti olla vain yksi. Sukupolvenvaihdosluovutus on kuitenkin mahdollinen useammalle luovutuksensaajalle erikseen, jos kullekin luovutuksensaajalle luovutuksen seurauksena muodostuu vähintään 150 poron porokarja. Tällöin porojen määrässä otetaan huomioon myös luovutuksensaajalla jo ennestään olevat porot.

Lisäporoja luovutettaessa luovutuksensaajia voi aina olla vain yksi. Poroja ei voi luovuttaa esimerkiksi aviopuolisolle yhteisesti eikä porokarjaa osina useammalle luovutuksensaajalle erikseen.

Jos puoliset ovat eri paliskuntien osakkaita, kumpikin voi luovuttaa omat poronsa eri luovutuksensaajille, mutta tällöin molempien puolisoitten on täytettävä kaikki luopujaa ja luovutusta koskevat edellytykset.

Luovutuksen tulee koskea kaikkia luopujan ja hänen aviopuolisonsa omistamia poroja. Luopuja voi kuitenkin jättää itselleen enintään kolme poroa. Aviopuolison on luovutettava omistamansa porot, vaikka hän ei hakisi luopumistukea.

Luovutuksensaajien määrän rajoittaminen yhteen on käytännössä joissain tapauksissa osoittautunut hankalaksi, kun nuorilla luovutuksensaajilla ei ole varaa yksin ostaa isoa porokarjaa. Lisäksi on koettu ongelmalliseksi, että molempien puolisoitten on luovuttava poroistaan, vaikka vain toinen puolisoista voi esimerkiksi ikänsä puolesta saada luopumistuen. Vuonna 2008 porotaloudesta luopumisia toteutettiin yhteensä 4 kappaletta. Luopumistukilakia säädetäessä tavoitetaso oli selkeästi korkeampi.

Työryhmän käsityksen mukaan jäljempänä esitettävät muutosehdotukset saataisivat jonkin verran lisätä porotaloudesta luopumista luopumistukijärjestelmän ehdoin. Porotaloudesta luopumisia on luopumistukijärjestelmässä tähän mennessä toteutunut tavoiteltua vähemmän. Työryhmä ei kuitenkaan ole pitänyt mahdollisena luopua tilavaatimuksesta porotalouden sukupolvenvaihdoksissa.

Luopumisen kohteena olevalla porotaloustilalla tulee olla porotalouden harjoittamiseen tarpeelliset tuotantorakennukset ja -rakennelmat. Porotaloustilan sukupolvenvaihdoksessa luopujan on luovutettava porojen lisäksi luovutuksensaajalle tarpeelliset tuotantorakennukset ja -rakennelmat. Jos aviopuolisot luopuvat eri ajankohtina jäljempänä esitetyn ehdotuksen mukaisesti, myös porotaloutta jatkavalla puolisoilla tulee olla edellä tarkoitettuja rakennuksia tai -rakennelmia luopuessaan porotalouden harjoittamisesta luopumistuen turvin

myöhemmässä vaiheessa. Tähän asiaan on erityisesti kiinnitettävä huomiota, jos ensimmäinen luopuminen toteutetaan sukupolvenvaihdosluovutuksena.

Saamelaiskäräjien esille ottamat asiat

Työryhmä on työnsä aikana kuullut Saamelaiskäräjien edustajia, jotka ovat esittäneet, että luopumistukijärjestelmä ei ota huomioon saamelaiskulttuuria, jonka keskeinen osa on poronhoito. Saamelaisalueen poronhoito eroaa Saamelaiskäräjien mukaan muusta poronhoidosta luonnonolojensa, historiansa, käytäntönsä, sosiaalisten ja kulttuuristen erityispiirteidensä ja lainsäädännön osalta. Porosaamelaisille, joiden kulttuuri ja sosiaaliset suhteet rakentuvat porojen ja niiden hoidon varaan, poroista kokonaan luopuminen tarkoittaa omasta kulttuurista ja yhteisöstä luopumista.

Erityisesti poronhoitoon liittyvinä luopumisjärjestelmän epäkohtina Saamelaiskäräjien edustajat mainitsivat puolison poronhoidon lopettamisen velvoitteen, vähäisen porojenpitomahdollisuuden luopumisen jälkeen sekä porotilasta ja sen rakennuksista luopumisen.

Saamelaiskäräjien edustajien mukaan saamelaisalueen paliskunnissa luopujan tulisi voida pitää luopumisen jälkeen 30 poroa. Tämä määrä ei muodosta kaukapaallista kokonaisuutta, mutta henkilö on edelleen osa omaa yhteisöään ja kulttuuriaan. Lisäksi poroista saadaan tarvittava ravinto sekä asusteiden edellyttämät taljat, nahat ja koivet sekä käsitöihin tarvittavat sarvet.

Koska molemmilla puolisoilla on oma poromerkki ja omat porot, joita hoidetaan yksin tai yhdessä, on kohtuutonta edellyttää, että molemmat puoliset luopuvat porojen pidosta ja myös toinen puoliso elinkeinostaan, erityisesti kun puolisoiden ikäero on suuri ja nuoremmalla puolisoilla olisi mahdollisuus toimia täysivaltaisesti ammatissaan. Saamelaiskäräjien edustajat totesivat lisäksi, että saamelaisporonhoitoa ei harjoiteta tilalla eikä tuotantoon käytetä tilan rakennuksia, vaan porotila on poromiehen koti ja asuinpaikka. Siitä luopuminen merkitsisi käytännössä muuttoa perinteisestä yhteisöstä.

Työryhmän ehdotus 6

Työryhmä ehdottaa, että luopumistukilakia muutettaisiin siten, että luopumisen kohteena olevat porot voi luovuttaa lisäporoiksi joko yhdelle tai porokarja osissa erikseen useammalle luopumistukilain edellytykset täyttävälle luovutuksensaajalle. Kun porot luovutetaan useammalle luovutuksensaajalle, edellytyksenä olisi, että kullekin luovutuksensaajalle luovutuksen seurauksena muodostuu vähintään 150 poron porokarja. Lisäksi lisäporoja luovutettaessa edellytyksenä olisi edelleen, että kullekin luovutuksensaajalle luovutetaan vähintään 20 poroa.

Perustelut

Porojen luovuttaminen useammalle luovutuksensaajalle erikseen on mahdollista sukupolvenvaihdosta tehtäessä, minkä vuoksi on perusteltua, että luopu-

minen voitaisiin toteuttaa samalla tavalla myös luovutettaessa porot lisäporoiksi.

Työryhmän ehdotus 7

Työryhmä ehdottaa, että porotaloutta harjoittavat aviopuolisot voisivat lopettaa porotalouden harjoittamisen eri ajankohtina. Tämä tarkoittaisi toisin sanoen sitä, että toinen aviopuolisoista voi jatkaa porotalouden harjoittamista omaan lukuunsa, vaikka hänen aviopuolisolleen myönnettäisiin luopumistuki. Aviopuoliso ei kuitenkaan voisi olla luovutuksensaajana toisen puolison jäädessä luopumistuella. Lisäksi aviopuolisoiden välisiä porokauppoja ennen luopumista tulisi työryhmän käsityksen mukaan rajoittaa.

Perustelut

Koska porotalouden harjoittaminen on sidottu henkilökohtaiseen poromerkkiin ja sitä harjoitetaan poronostajan omaan lukuun, on perusteltua, että siitä voi luopua siten, että luopuminen ei vaikuta toisen porotaloutta harjoittavan puolison mahdollisuuksiin jatkaa porotalouden harjoittamista omaan lukuunsa. Luopumistukijärjestelmän tavoitteet huomioon ottaen työryhmän käsityksen mukaan ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista, että luopumistuella jäävä poronostaja luovuttaisi poronsa porotaloutta jatkavalle aviopuolisolleen luopumisen yhteydessä tai ennen sitä.

Työryhmän ehdotus 8

Työryhmä ehdottaa, että luopujalle jäävien porojen lukumäärää koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että kukin luopuja voisi luopumisen yhteydessä jättää itselleen enintään kuusi poroa omatarvekäyttöä varten. Jos molemmat aviopuolisot ovat luopujina, he voisivat siten jättää itselleen yhteensä 12 poroa. Jos toinen aviopuolisoista jatkaa porotalouden harjoittamista, hänelle jäisi hänen nimissään olevat porot ja luopujalla voisi sen lisäksi olla kuusi poroa.

Perustelut

Työryhmä pitää tarkoituksenmukaisena, että luopuja voi säilyttää poromerkkinsä ja poroja siinä määrin, että hänen ei tarvitse luopua yhteisöstään ja kulttuuristaan. Luopumistuen myöntämisen edellytysten tulee kuitenkin olla yhdenmukaiset koko poronhoitoalueella. Luopumistukijärjestelmän tavoitteena on porotalouden osalta tukea elinkeinon jatkumista. Luopumistuen myöntäminen edellyttää luopujalta luopumista porotalouden harjoittamisesta ja kielto kaupallisen maatalouden harjoittamisesta luopumisen jälkeen koskee myös porotalouden harjoittajia, koska porotalous on luopumistukilaisissa tarkoitettua kaupallista maataloutta. Työryhmän käsityksen mukaan 30 poron jättäminen luopujalle luopumisen jälkeen olisi vastoin kaupallisen maatalouden harjoittamiskieltoa varsinkin, kun otetaan huomioon, että lisäporoja luovutettaessa luopumistukilaisissa edellytetään vähintään 20 poron luovuttamista, jotta sillä olisi vaikutusta luovutuksensaajan mahdollisuuksiin jatkaa elinkeinoaan luopumistukilain tavoitteiden mukaisesti. Työryhmän käsityksen mukaan ei ole perusteltua muuttaa luopujalle sallittua poromäärää ehdotettua enemmän, kun

otetaan huomioon muut porojen pitämiseen ja aviopuolison porotalouden jatkamiseen liittyvät muutosehdotukset.

3.3.5 Luopuminen yhtymän maatilalla harjoitetusta maataloudesta

Tausta

Luopumistukilain säännösten mukaan luopumisen tulee koskea maatilalla koko peltomaata, minkä vuoksi luopumisen kohteena olevan maatilalla kaikkien omistajien on luovuttava maatilasta siten kuin luopumistukilaisissa säädetään, vaikka vain yksi maatilalla omistajista hakisi luopumistukea. Luopumistukilaisissa maatilalla tarkoitetaan yhden tai useamman peltoa käsittävän tilan tai tilanosan muodostamaa maatalouden harjoittamiseen tarkoitettua yksikköä.

Kun maataloutta luopumisen kohteena olevalla maatilalla harjoitetaan yhtymänä, edellytetään, että kaikki yhtymän osakkaat, esimerkiksi yhtymässä tehtävän sukupolvenvaihdoksen yhteydessä, luovuttavat osuutensa maatilasta luovutuksensaajalle, vaikka kaikki yhtymän osakkaat ja maatilalla omistajat eivät olisi oikeutettuja luopumistukeen.

Luopumistuen myöntämistä ja sen edellytyksiä tilanteissa, joissa luopuja harjoittaa maataloutta yhtymän osakkaana on selvitelty ja käsitelty voimassaolevaa luopumistukijärjestelmää valmisteltaessa. Työryhmä katsoi tällöin muistiossaan (MMM 2005:12) tarkoituksenmukaiseksi säilyttää aikaisemmat säännökset yhtymän osakkaiden oikeudesta luopumistukeen sellaisenaan myös uudessa järjestelmässä.

Luopumista koskevia säännöksiä ei tehtyjen selvitysten perusteella tulisi muuttaa siten, että yhtymäosuuden luovutuksesta tulisi uusi luopumistapa. Jos luopumistukilakia muutettaisiin siten, että luopumistuen myöntäminen yhtymäosuuden luovuttamisen perusteella olisi mahdollista, se laajentaisi jonkin verran nykyistä luopumistukeen oikeutettujen piiriä. Uusi luopumistapa edellyttäisi useita uusia luopujaa, luovutusta ja luovutuksen kohdetta koskevia säännöksiä lakiin sekä runsaasti toimenpiteitä ja tietojärjestelmämuutoksia uusien säännösten toimeenpanoon liittyen. Tästä aiheutuvat kustannukset olisivat ilmeisesti huomattavat suhteessa siihen, kuinka paljon tätä luopumistapaa käytettäisiin.

Maatalousyhtymän osuuden luovuttaminen erikseen siten, että luovutuksensaaja jatkaa osuuden viljelyä omaan lukuunsa sukupolvenvaihdoksen jälkeen, tai siten, että osuus luovutettaisiin lisäalueeksi lähialueen viljelijälle, merkitsisi luopumisen kohteena olevan maatilalla pirstoutumista luopumistukilain tavoitteiden vastaisesti. Yhtymän osakkaiden eriaikainen luopuminen on jo tällä hetkellä mahdollinen, jos yhtymä puretaan hyvissä ajoin ennen luopumista tai jos yhtymä muutetaan avoimeksi yhtiöksi. Jos luopumistukilakia lisäksi muutetaan jäljempänä työryhmän ehdotuksessa 9 esitetyllä tavalla, luopuminen yhtymämuodossa harjoitetusta maataloudesta on jatkossa käytännössä mahdollista joustavammin ja useammassa tapauksessa kuin aikaisemmin.

Maatalouden harjoittaminen yhtymän lukuun

Maataloutta harjoittava yhtymä ei ole yhtiömuoto eikä erillinen juridinen henkilö esim. osakeyhtiön tavoin. Yhtymä harjoittaa toimintaansa yhtymän osakkaina olevien henkilöiden lukuun. Verotusyhtymällä tarkoitetaan sellaista kahden tai useamman henkilön muodostamaa yhteenliittymää, jonka tarkoituksena on kiinteistön viljely tai hallinta. Verotusyhtymä ei ole erillinen verovelvollinen. Verotusyhtymät syntyvät useimmiten sen perusteella, että useat henkilöt yhdessä omistavat kiinteistön, jota käytetään ja viljellään yhteiseen lukuun.

Maataloutta harjoittavan yhtymän osakkaana voi olla henkilöitä, joilla ei ole peltoa omistuksessaan, mutta jotka ovat yhtymän osakkaina antamalla omistamansa maatalouskoneen yhtymän käyttöön ja osallistumalla yhtymän lukuun tehtäviin töihin. Tällainen peltoa omistamaton yhtymän osakas ei voi olla luopumistukilaissa tarkoitettu luopuja, koska luopujalta edellytetään, että hän omistaa peltoa, jonka hän voi luovuttaa saadakseen luopumistuen.

Luopuminen

Luopumistukijärjestelmässä on kaikkien luopumistapojen osalta edellytetty, että koko luopumisen kohteena olevan maatilán peltomaa on luovutuksen kohteena. Jos yhtymän osakkaat eivät voi luopua samaan aikaan siksi, että kaikilla ei ole oikeutta luopumistukeen esimerkiksi ikänsä takia, vaihtoehtona voisi olla luopumistuen myöntäminen luopujan yhtymäosuuden luovutuksen perusteella. Tämä kuitenkin merkitsisi sitä, että luovutuksen kohteena voisi olla myös pelkkä murto-osainen omistusosuus peltokiinteistöön ja tuotantorakennuksiin. Tämä omistusosuus ei tuota omistajalleen oikeutta määrätä kiinteistön käytöstä ilman maatilán muiden omistajien suostumusta. Jos kaikki osakkaat sitoutuisivat jatkamaan maatilán viljelyä yhdessä yhteiseen lukuun, tilakokonaisuus ei kuitenkaan pirstoutuisi.

Viljelysitoumuksen saaminen kaikilta osakkailta saattaisi joissain tilanteissa olla hankalaa. Luopumistukijärjestelmän sitoumusvelvoitteet ovat pitkiä, ja löyhässä yhteenliittymässä jatkaminen yhteiseen lukuun toimintaa jatkavien alkuperäisten yhtymän osakkaiden ja uusien yhtymän osakkaiden eli yhtymäosuuden luovutuksensaajien kesken saattaisi olla ongelmallista. Jos kukin yhtymän osakas voisi luovuttaa oman osuutensa haluamalleen luovutuksensaajalle haluamanaan ajankohtana, se voisi johtaa siihen, ettei kokonaisuudesta synny maatalousyrittäjätoiminnan jatkamisen ja kehittämisen kannalta tarkoituksemukaista yhteenliittymää. Osakkaina saattaisi samanaikaisesti olla lähellä eläkeikää olevia maatalousyrittäjiä ja nuoria maatilán kehittämisestä kiinnostuneita maatalousyrittäjätoimintansa aloittavia luovutuksensaajia.

Jos luopumistapana olisi yhtymäosuuden luovutus, maatilán taloudellisen elinkelpoisuuden arviointi luopumistukea myönnettäessä olisi vaikeaa, varsinkin jos luovutuksen kohteena on murto-osuuksia maatilasta. Jos luovutuksen-

saajalle siirtyisi yhtymän osakkaan yksin omistamat kiinteistöt sekä murto-osaiset osuudet yhteisomistuksessa olevista kiinteistöistä, olisi taloudellisen elinkelpoisuuden arviointia varten säädettävä erikseen yhtymäosuuden elinkelpoisuutta koskeva arviointitapa. Nykyiset koko maatilain elinkelpoisuutta koskevat säännökset eivät soveltuisi tähän tilanteeseen.

Vuosien 2003 - 2006 luopumistukijärjestelmään otettiin säännökset maataloutta yhtymässä harjoittaneiden sisarusten oikeudesta luopumistukeen. Samat säännökset sisältyvät voimassa olevaan luopumistukijärjestelmään. Varsinaisen luopumisiän täyttäneen yhtymän osakkaan nuoremmalla sisarusosakkaalla on oikeus uinuvaan luopumistukeen, jos luopuminen tapahtuu aikaisintaan viisi vuotta ennen kuin hän täyttää varsinaisen luopumisiän. Jos yhtymän osakkaat eivät ole sisaruksia tai sisarusten ikäero on suurempi kuin viisi vuotta, luopumistukea hakevan yhtymän osakkaan luopumistukioikeuden esteenä voi joissain yksittäistapauksissa olla se, että ne yhtymän osakkaat, jotka eivät voi jäädä luopumistuella ikänsä perusteella, eivät halua luovuttaa omaa osuuttaan maatilasta luovutuksensaajalle.

Maataloutta harjoittavan yhtymän voi purkaa kolme vuotta ennen luopumista ilman, että se vaikuttaa yhtymän osakkaan luopumistukioikeuteen. Jos yhtymä puretaan lähempänä maatilain luovutusajankohtaa, on katsottava, että maatilaa ei luovuteta kokonaisuudessaan ja että maatalo on pirstottu luopumistukilain tavoitteiden vastaisesti, minkä vuoksi luopumistukea ei voi myöntää.

Voimassa olevan luopumistukilain mukaan luopuminen maatilain omistavassa avoimessa yhtiössä on mahdollinen siten, että vain yksi osakas luovuttaa osuutensa luovutuksensaajalle, joka jatkaa maatalouden harjoittamista yhdessä muiden osakkaiden kanssa. Muut osakkaat voivat myöhemmin oman osuutensa luovuttamalla hakea luopumistukea. Jos yhtymä muutetaan avoimeksi yhtiöksi, osakkaat voivat siten halutessaan luopua maatalouden harjoittamisesta eri aikaan ja eri luovutuksensaajille. Yhtiöosuuksia luovutettaessa edellytetään kuitenkin, että avoimen yhtiön kaikki tilanpitoa jatkavat osakkaat antavat yhtiön puolesta viljelysitoumuksen.

Työryhmän ehdotus 9

Työryhmä ehdottaa, että yhtymän voisi purkaa ennen luopumista ja tämän jälkeen luopua vain yhtymän osasta, jos yhtymän maatalo jaetaan siten, että siitä muodostuu useampia maataloja.

Yhtymän jakaminen esitetyllä tavalla olisi mahdollista, jos yhtymä muodostuu alun perin erillisistä maataloista, joiden yhdysviljely ei ole tarkoituksenmukaista tai yhtymästä muodostuu erilliset rakennetut maatalot. Lisäksi edellyttäisiin, että yhtymän maatilalta saatavan yritystulon voidaan arvioida ylittävän 50 000 euroa vuodessa ja että luopumisen kohteena olevalta maatilalta saatavan yritystulon voidaan arvioida olevan viitenä luovutusta seuraavana vuotena vähintään 25 000 euroa.

Yhtymän maatilaa voisi siten jakaa erillisiksi maatiloiksi samoin edellytyksin kuin luovutettaessa maatila sukupolvenvaihdoksella useammalle luovutuksensaajalle erikseen viljeltäväksi (katso yritystulosta tarkemmin kohta 3.5.2). Yhtymän jakamisen jälkeen siitä muodostuneen maatilaa omistajat voisivat luopua maatilastaan tekemällä sukupolvenvaihdoksen luopumistukilain edellyttämällä tavalla ja hakea luopumistukea.

Perustelut

Luopumistuen myöntämisen edellytyksenä on, että luopuminen koskee maatilaa koko peltomaata. Yhtymän purkamista edellä kuvatuissa tilanteissa ei kuitenkaan pidettäisi luopumistukilain tavoitteiden vastaisena maatilaa pirstomina vaikka se toteutettaisiin kolmen viimeisen vuoden aikana ennen luopumista. Vastaava maatilaa jakaminen on mahdollinen luovutettaessa maatila sukupolvenvaihdoksella useammalle luovutuksensaajalle erikseen viljeltäväksi.

3.4 Luopujaa ja maatilaa koskevat ehdot

3.4.1 Luopumistuen saajan ansiotulorajan ylittymiseen liittyvä takaisinperintä

Tausta

Luopumistukijärjestelmässä on eri säännökset aiheettomasti maksetun luopumistuen takaisinperinnästä riippuen siitä mistä aiheeton maksu on johtunut. Kun luopumistukea on maksettu sellaiselta kuukaudelta, jolloin luopumistuen saajan ansiotulot ovat ylittäneet luopumistukeen liittyvän ansiotulorajan, sovelletaan LUTUL 53 §:n 2 ja 3 momenttia. LUTUL 53 §:n 1 momenttia sovelletaan kun aiheeton maksu on johtunut muusta kuin ansiotulorajan ylittymisestä. Kaikissa takaisinperintätilanteissa pääsääntönä on aiheettomasti maksetun tuen periminen luopujalta. Eri tilanteissa on eri perusteita kuitenkin mahdollista kohtuullistaa takaisinperittävää määrää.

53 § Luopumistuen takaisinperintä

Jos luopumistukea on maksettu aiheetta tai enemmän kuin mihin sen saajalla olisi oikeus, eläkelaitoksen **on perittävä** aiheettomasti maksettu luopumistuki takaisin. Aiheettomasti maksettu luopumistuki voidaan jättää **osittain tai kokonaan** takaisin perimättä, jos tämä **katsotaan kohtuulliseksi** ja tuen maksamisen ei ole katsottava johtuneen tuen saajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä **tai** jos takaisinperittävä **määrä on vähäinen**.

Jos luopumistukea ei olisi saanut maksaa luopumistuen saajalle **45 §:n 1 momentin perusteella**, eläkelaitoksen **on perittävä** aiheettomasti maksettu **luopumistuki** takaisin noudattaen kuitenkin, mitä tässä ja 3 momentissa säädetään. Eläkelaitos voi **erityisestä syystä** luopua takaisinperinnästä, **jos** luopumistukea **ei ole perittävä** takaisin **kolmea kuukautta pidemmältä** ajalta.

Sen estämättä, mitä 2 momentissa säädetään, **45 §:n 1 momentin perusteella** aiheettomasti maksettu luopumistuki voidaan **jättää perimättä** takaisin **kokonaan tai osittain**, jos **yli kolmen kuukauden** ajalta tapahtuneet ansiotulorajan **ylitykset** ovat olleet määrältään **vähäisiä**, takaisinperittävän **luopumistuen määrä on suurempi kuin** luopumistuen saajan ansiotyös-

tään ylityskuukausilta saama **ansiotulo ja** takaisinperinnän **kokonaan suorittamista** on pidettävä **kohtuuttomana**.

Takaisinperintäasian selvittäminen ja ratkaiseminen

Kun luopumistuen saajan ansiotuloraja on ylittynyt, aiheettomasti maksetun luopumistuen takaisinperinnän kohtuullistaminen ei käytännössä aina ole mahdollista vaikka perusteita kohtuullistamiselle muissa tilanteissa sovellettavan takaisinperintäsäännöksen perusteella ehkä olisi. Samankaltaisessa tilanteessa olevista luopumistuen saajista osa saattaa joutua takaisinperinnän kohteeksi kun toisilta voidaan jättää aiheettomasti maksettu luopumistuki perimättä takaisin. Tämä koskee erityisesti toistuvissa lyhytaikaisissa työsuhteissa työskenteleviä, joita luopumistuen saajien keskuudessa on paljon.

Ansiotulorajaan liittyvää takaisinperintää harkittaessa joudutaan arvioimaan eri perusteita riippuen siitä kuinka pitkältä ylitysjaksosta on kyse. Lisäksi ratkaisuun vaikuttaa missä vaiheessa asia tulee Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tietoon eli onko siinä vaiheessa ylityskuukausia enemmän kuin kolme.

Luopumistuen ansiotulorajan ylittymiseen liittyvä takaisinperintäsäännös on erilainen kuin muiden sosiaalietuuksien takaisinperintää koskevat säännökset. Jos luopumistuen ansiotuloraja-asioissa takaisinperintää harkittaessa voitaisiin ottaa kokonaisuus huomioon eri tavalla kuin nykyään, ”väliinputoajien” määrä ansiotulorajaan liittyvissä takaisinperinnöissä vähenisi ja keskenään samankaltaisessa tilanteessa olevia luopumistuen saajia kohdeltaisiin samalla tavalla. Tämä koskee sekä tilanteita, joissa päätetään periä luopumistuki takaisin, että tilanteita, joissa luovutaan perinnästä. Jos luopumistuki kaikissa tilanteissa voitaisiin periä takaisin myös vain osittain, takaisinperittävä määrä voitaisiin paremmin suhteuttaa siihen kuinka isosta laiminlyönnistä on kyse ansiotulorajan ylittämisessä.

Työryhmän ehdotus 10

Työryhmä ehdottaa, että luopumistukilain 53 §:n 3 momentti kumottaisiin ja 1 sekä 2 momentti muutettaisiin seuraavasti:

”53 § Luopumistuen takaisinperintä

Jos luopumistukea on maksettu aiheetta tai määrältään liian suurena, eläkelaitoksen on perittävä liikaa maksettu luopumistuki takaisin.

Takaisinperinnästä voidaan luopua joko kokonaan tai osittain, jos tämä katsotaan kohtuulliseksi eikä luopumistuen aiheeton maksaminen ole johtunut luopumistuen saajan tai hänen edustajansa vilpillisestä menettelystä tai jos aiheettomasti maksettu määrä on vähäinen. Lisäksi takaisinperinnästä voidaan luopua kokonaan takaisinperintää koskevan päätöksen antamisen jäl-

keen myös silloin, kun takaisinperintää ei luopumistuen saajan taloudellinen tilanne huomioon ottaen ole enää tarkoituksenmukaista jatkaa tai kun perinnän jatkamisesta aiheutuisi perimättä olevaan luopumistuen määrään nähden kohtuuttomat kustannukset.”

Ehdotettu muutos tulisi tehdä siten, että sitä voidaan soveltaa myös ennen lain voimaantuloa aiheutta maksettuihin luopumistukeen. Vastaava muutos olisi tehtävä myös aikaisempiin luopumistukijärjestelmiin.

Perustelut

Kohtuullistamisperusteiden yhdenmukaisuus kaikissa takaisinperintätilanteissa yhdistettynä siihen, että myös vain osittain periminen olisi mahdollista, johtaisi ansiotulorajansa ylittäneen luopumistuen saajan osalta kohtuullisempaan ja oikeudenmukaisempaan lopputulokseen eikä samankaltaisessa tilanteessa olevia luopumistuen saajia kohdeltaisi eri tavalla. Takaisinperinnän kohtuullistamista harkittaessa voitaisiin säännöksen muuttumisen jälkeenkin ottaa huomioon samoja asioita kuin nykyään. Näitä ovat esimerkiksi, että ansiotuloraja rajoittaa ansiotulojen hankkimista maksussa olevan luopumistuen rinnalla, että tästä ilmoitetaan luopumistuella jäävälle jo etukäteispäätöksellä ennen kuin hän on päättänyt jäädä luopumistuella ja että luopumistuen saajalla on ilmoitusvelvollisuus ansiotuloistaan. Lisäksi huomioon otettaisiin ansiotulorajan ylittymiseen johtaneet seikat, ylitysjaksojen pituus, toistuminen, ylityksen määrä sekä ansioiden määrä suhteessa luopumistuen määrään. Päätöksiä tehtäessä olosuhteet kokonaisuudessaan voisivat kuitenkin olla ratkaisun perusteena kaikissa tilanteissa riippumatta siitä missä vaiheessa tieto useita kuukausia kestävästä ylityksestä tulee Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Myös luopumistuen saajan taloudellinen tilanne voitaisiin ottaa huomioon toisin kuin nykyään.

Jos takaisinperintäsäännös muutettaisiin ehdotetulla tavalla, luopumistuen ansiotulorajaan liittyvä takaisinperintäsäännös vastaisi paremmin muita sosiaalivakuutuksen takaisinperintäsäännöksiä. Työttömyysturvalain mukaisiin etuuksiin liittyy ansiotoiminnan rajoituksia kuten luopumistukeenkin ja ansioista ja niiden määrästä on ilmoitusvelvollisuus molemmissa järjestelmissä. Tämän vuoksi on perusteltua muuttaa luopumistukilain säännöstä siten, että se sanamuodoltaan vastaa työttömyysturvalain vastaavaa säännöstä. Myös kansaneläkelain säännös takaisinperinnästä vastaa sisällöltään työttömyysturvalain säännöstä.

3.4.2 Luopumisen kohteena oleva maatila ja luopujalle jäävä peltoala

Tausta

Luopumistuen myöntämisen edellytyksenä on, että luopuminen koskee maatilaa koko peltomaata. Luopujilla on kuitenkin oikeus jättää luopumisen ulkopuolelle seuraavat kohtuullisen kokoiset alueet:

- 1) talouskeskusalue, jolla sijaitsevat asuinrakennukset sekä muissa kuin sukupolvenvaihdoksissa maatilán talousrakennukset; ja
- 2) omassa taloudessa tarvittavien puutarha- ja kasvitärhatuotteiden viljelemistä tai asuinrakennuksen rakentamista varten peltoalue, joka saa olla enintään 10 prosenttia luopumisen kohteena olevasta peltoalasta, ei kuitenkaan suurempi kuin yksi hehtaari.

Säännöksen mukaan luopuja voi pidättää itselleen peltoalueen kasvitärhamaaksi tai asuntotontiksi. Käytännössä ei kuitenkaan voida valvoa mihin tarkoitukseen luopujat pidättävät alueen eikä myöskään sitä, käytetäänkö aluetta vain edellä mainittuun tarkoitukseen.

Luopujalle jäävä pelto

Työryhmä on selvittänyt voisiko luopuja aina pidättää itselleen peltoalueen luopumisen yhteydessä ja voisiko alue olla nykyistä sallittua pidätettävää alaa suurempi. Jos luopuja voisi pidättää itselleen isomman peltoalueen kuin nyky-säännösten salliman enintään hehtaarin, lisäalueluopumiset, jotka perustuvat omistusoikeuden luovuttamiseen, saattaisivat lisääntyä jonkin verran.

Luopujalle jäävä alue voitaisiin näissä tilanteissa valita siten, että se on talouskeskuksen yhteydessä erillään luovutettavista pelloista. Lisäksi huonosti viljelyyn soveltuvat pienet peltolohkot, joita ei ole tarkoituksenmukaista siirtää luovutuksensaajalle, voisivat jäädä luopujalle muuhun kuin viljelykäyttöön. Tällaisten alueiden siirtäminen luovutuksensaajalle on käytännössä joissain tapauksissa ollut ongelmallista. Syynä on usein ollut, ettei alue sijainniltaan sovellu luovutuksensaajan käyttöön tai viljelyominaisuuksiltaan luovutuksensaajan tuotantosuuntaan. Osa alueista on lisäksi sellaisia, että niiden viljeleminen nykyaikaisia koneita hyväksi käyttäen on hankalaa. Maatalouden harjoittaminen luopujalle jäävällä alueella olisi kiellettyä kuten nykyäänkin.

Jos luopujalla olisi mahdollisuus pidättää itselleen peltoalue käyttötarkoituksesta riippumatta, jatkossa ei tarvitsisi erikseen selvittää mihin tarkoitukseen alue pidätetään ja kaikilla luopujilla olisi halutessaan mahdollisuus pidättää itselleen luopumisen yhteydessä osa pellosta.

Pidätettävän peltoalueen raja voisi työryhmän käsityksen mukaan olla 2 ha. Sillä, että tämänkoinen alue ei siirry luovutuksensaajalle ei ole merkittävää vaikutusta sukupolvenvaihdosluovutuksensaajan maatilán elinkelpoisuuteen eikä myöskään maatalouden rakenteeseen sukupolvenvaihdoksissa tai lisäalueluovutuksissa. Maatalousyrittäjien eläkelaitos voisi erityisistä syistä antaa luvan jonkin verran isomman alueen pidättämiseen. Tämä voisi olla mahdollista esim. jos on kyse muista erillään sijaitsevasta rekisteritilasta, jonka pirstominen ei ole tarkoituksenmukaista tai alueella on luontaiset rajat tai se on osa perinnemaisemaa tms.

Työryhmän ehdotus 11

Työryhmä ehdottaa, että peltoalueen pidättämistä koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että luopuja voi pidättää itselleen omaan käyttöönsä luopumisen kohteena olevan maatilanelon korkeintaan 2 hehtaaria tai erityisestä syystä hieman enemmän. Lisäksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että pidätettävän alueen käyttötarkoitusta koskeva ehto poistetaan.

Perustelut

Työryhmän käsityksen mukaan nykyistä suuremman alueen pidättämisen salliminen olisi tarkoituksenmukaista varsinkin, jos vuokraamalla toteutettavat lisäalueluopumiset eivät jatkossa ole mahdollisia. Kahden hehtaarin peltoalueen jäämistä luopujalle ei voida katsoa olevan vastoin lain tavoitteita, koska maatalouden harjoittaminen luopujalle pidätettävällä alalla on kiellettyä eikä sillä, että tämän kokoista aluetta ei siirretä luovutuksensaajalle ole merkitystä maatalouden rakennetta ajatellen.

3.5 Luovutuksensaajaa koskevat ehdot

3.5.1 Luovutuksensaajan asuminen maatilanelon sukupolvenvaihdoksen jälkeen

Tausta

Luopumistukilainsäädännön tavoitteena on maatalouden rakenteen parantaminen ja elinkelpoisten mautilojen muodostuminen tai siirtyminen mautilatalouden harjoittamiseen sitoutuneille maatalousyrittäjille, jotka laajentavat toimintaansa tai aloittavat maatalousyrittäjätoiminnan. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi lakiin on otettu vaihtoehtoiset luopumistavat, joista sukupolvenvaihdosluovutus on niitä tilanteita varten, jossa mautila luovutetaan maatalousyrittäjäksi ryhtyvälle luovutuksensaajalle, joka asuu mautilalla tai sen läheisyydessä. Jos sopivaa mautilalle siirtyvää luovutuksensaajaa ei ole, mautilanelon peltoa voidaan luovuttaa lisämaaksi mautilanelon läheisyydessä maataloutta ennestään harjoittaville viljelijöille, jotka heille siirtyvän lisäpellon turvin voivat jatkaa ja kehittää mautilojensa toimintaa.

Kun mautilalla tehdään luopumistukilain mukainen sukupolvenvaihdos, luovutuksensaaja sitoutuu asumaan mautilalla tai sellaisella etäisyydellä siitä, että tila tulee asianmukaisesti hoidetuksi huomioon ottaen muun muassa eläinsuojelulain säännökset. Myös asumisen osalta sitoumus velvoittaa luovutuksensaajaa niin kauan kuin luopujalle maksetaan luopumistukea, aina kuitenkin vähintään viiden vuoden ajan. Luopumistuen maksu voi alkaa vasta, kun luovutuksensaaja on ryhtynyt täyttämään sitoumuksensa kaikkia velvoitteita.

Luopumistukilain nykyisestä sanamuodosta ei tarpeeksi selvästi ilmene asumisedellytyksen sisältö ja sen osalta vakiintunut ratkaisukäytäntö. Erityisesti kasvinviljelytiloilla ja tapauksissa, joissa mautila luovutetaan kahdelle luovutuksensaajalle, lain sanamuoto on osoittautunut erittäin tulkinnanvaraiseksi. Luovutuksensaajan asumisetäisyyttä koskevat valitusviranomaisten päätökset ovat aikaisempaa useammin olleet äänestysratkaisuja ja keskenään ristiriitaisia.

Luovutuksensaajan asumiseen liittyviä näkökohtia

Luovutuksensaajan asumista koskevan edellytyksen täyttymistä arvioitaessa keskeistä on, että maatilalla tapahtuu todellinen sukupolvenvaihdos, jossa vastuu maatalouden harjoittamisesta luopumisen kohteena olevalla maatilalla tosiasiallisesti siirtyy luopujalta maatalousyrittäjäksi ryhtyvälle luovutuksensaajalle. Luovutuksensaajan ei tarvitse harjoittaa maataloutta päätoimisesti, mutta hänen pysyväisluontoisille tuloille muusta kuin maatilataloudesta on kuitenkin laissa asetettu yläraja. Luovutuksensaajan asumisvelvoitteen täyttymistä arvioitaessa on luovutuksensaajalta edellytetty sitoutuneisuutta maatalaan ja maatalouden harjoittamiseen siten, että hän osallistuu maatalouden harjoittamiseen jatkuvasti ja ympärivuotisesti vastaamalla mm. tilanpitoon liittyvästä suunnittelutyöstä sekä maatilalan asioiden hoitamisesta ja maatilalan käytännön töistä.

Luopumistukijärjestelmän tavoitteiden mukaista ei ole tukea sukupolvenvaihdoksia, joissa luovutuksensaaja saa pääasiallisen toimeentulonsa maatalouden ulkopuolelta tai jossa luovutuksensaajan elämän painopiste on myös sukupolvenvaihdoksen jälkeen selkeästi etäällä luopumisen kohteena olevalta maatilalta. Jos luovutuksensaaja ei asu maatilalla on olennaista, että hän asuu sellaisella etäisyydellä maatilasta, että hän pystyy itse työskentelemään maatilalla ja viljelemään maatilaa asianmukaisesti. Käytännössä tämä tarkoittaa, että kasvinviljelytilan luovutuksensaajan asumisetäisyys voi olla pidempi kuin karjataloutta harjoitettaessa.

Karjatilasta vastaaminen edellyttää päivittäistä maatilalla työskentelyä, mikä ohjaa karjatilojen luovutuksensaajat asumaan maatilalla tai sen läheisyydessä. Myös kasvinviljelytilan luovutuksensaajalta edellytetään säännöllistä jatkuvaa ympärivuotista työskentelyä. Maatilalla käyminen vain viljelykaudella työhuippujen aikana ei riitä täyttämään viljelysitoumuksen velvoitteita.

Jos luovutuksensaaja ei asu maatilalla on harkittava, mitkä luovutuksensaajan tosiasialliset mahdollisuudet hoitaa maatilaa ovat, ottaen huomioon mm. maatilalan tuotantosuunta, luovutuksensaajan asumisetäisyys ja hänen muu ansio-toimintansa (työsuhde/yrittäjätoiminta) asuinpaikkakunnalla tai muualla. Karjatiloilta on otettava erityisesti eläinsuojelulliset näkökohdat huomioon. Arviota tehtäessä kiinnitetään tämän vuoksi huomiota mm. maatilalla pidetyn karjan määrään, kulkuyhteyksiin sekä maatilalan valvontateknisiin järjestelyihin.

Edellä esitetyn perusteella on sukupolvenvaihdoksissa katsottu, että luovutuksensaaja täyttää asumista koskevan edellytyksen, jos hän asuu maatilalla tai tavanomaisella päivittäisellä työssäkäyntietäisyydellä maatilasta. Luovutuksensaajan asuminen työssäkäyntietäisyydellä on myös osoitus siitä, että vastuu tilanpidosta tosiasiallisesti siirtyy luopujalta luovutuksensaajalle myös niissä tilanteissa, joissa luopujat jäävät maatilalle tai sen läheisyyteen asumaan.

Luopumistukilain mukaan aviopuolisoita lukuun ottamatta molempien luovutuksensaajien on täytettävä kaikki luovutuksensaajia koskevat edellytykset. Arvioitaessa sitä, tuleeko kahdelle luovutuksensaajalle luovutettava maatila esitetyillä asumisjärjestelyillä asianmukaisesti hoidetuksi, voidaan kasvinviljelytiloilla jossain määrin ottaa huomioon myös luovutuksensaajien keskenään sopimat työnjaolliset järjestelyt. Karjataloutta harjoittavilla maatiloilla asumisetäisyydet eivät kuitenkaan voi olla pitkiä, vaikka luovutuksensaajia olisi-kin kaksi. Luovutuksensaajien on lain mukaan kummankin erikseen täytettävä asumista koskeva edellytys ottaen huomioon muun muassa eläinsuojelulain säännökset.

Luopujien ja luovutuksensaajien yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi nykyistä tilannetta olisi työryhmän käsityksen mukaan selkiinnyttävä lainsäädännöllisesti. Vaihtoehtoisia ratkaisumalleja ovat vakiintuneen ratkaisukäytännön kirjaaminen selkeämmin lakiin tai nykyisen kaltaisesta asumisvaatimuksesta luopuminen ja sen korvaaminen muilla luopumistuen myöntämisen ehtoilla, joilla varmistetaan todellisen sukupolvenvaihdoksen toteutuminen.

Luovutuksensaajan asumisedellytystä ja asumisetäisyyttä harkittaessa viljanviljelytilat ja karjatilat ovat eri asemassa. Karjatilalla tuotantosuunta, työtävät ja muut luovutuksensaajan sitoumuksen edellytykset (eläinsuojelulainsäädäntö, vastuun siirtyminen ym.) johtavat käytännössä siihen, että luovutuksensaajat asuvat maatilalla tai sen läheisyydessä. Tämä tilanne ei muuttuisi vaikka luovutuksensaajan asumista koskeva edellytys poistettaisiin.

Kasvinviljelytiloilla tilanne on erilainen, koska tuotantosuunta, töiden järjestely ja työmäärän vaihtelu mahdollistaa asumisen muualla kuin maatilalla. Tämän vuoksi asumisedellytyksen poistaminen tai sitä koskevan säännöksen muuttaminen vaikuttaa kasvinviljelytiloilla eri tavalla kuin karjatilalla. Maatilan elinkelpoisuutta ja luovutuksensaajan sivutuloja koskevat säännökset saattavat kasvinviljelytiloilla kuitenkin käytännössä johtaa siihen, että luovutuksensaaja, jolla on vakituinen työsuhde ja joka pysyvästi asuu etäällä maatilalta siten, että hän itse pystyy hoitamaan vain ns. johtotyön, mutta joutuu teettämään kaikki viljelyyn liittyvät työt muilla, ei täytä luovutuksensaajaa koskevia edellytyksiä.

Jos luovutuksensaajan asuinpaikkakuntaan ei kiinnitettäisi huomiota, se tarkoittaisi vakiintuneen ratkaisukäytännön muuttumista, koska se mahdollistaisi maatilalla luovuttamisen myös luovutuksensaajalle, joka vakinaisesti asuu etäällä maatilasta ja saa pääasiallisen toimeentulonsa muusta ansiotoiminnasta kuin maataloudesta, jota hän harjoittaa satunnaisesti sivutoimenaan ja ”etätyönä”.

Asumisedellytystä koskevan säännöksen täsmentäminen siten, että luovutuksensaajan edellytettäisiin asuvan maatilalla tai sen läheisyydessä vastaisi vakiintunutta ratkaisukäytäntöä. Etäällä maatilalta vakinaisesti asuvat luovutuk-

sensaajat, jotka hoitavat maatilaa sivutoimenaan, eivät täyttäisi luopumistukilain sukupolvenvaihdosluovutuksensaajaa koskevia edellytyksiä.

Asumisetäisyyttä koskevan ehdottoman kilometrirajan säätäminen ei työryhmän käsityksen mukaan olisi toimiva ratkaisu. Ehdoton kilometriraja voisi vaikeuttaa sukupolvenvaihdoksen toteuttamista yksittäistapauksessa, jossa on ilmeistä, että maatilalla tapahtuu todellinen sukupolvenvaihdos. Vaikka kaikki muut luovutuksensaajaa, maatilaa ja maatilalan viljelyä koskevat edellytykset täyttyisivät, asumisetäisyyttä koskevan rajan ylittyminen muutamalla kilometrillä johtaisi luopumistukihakemuksen hylkäämiseen. Näissä tilanteissa on tarkoituksenmukaista, että luovutuksensaajan sopivuutta voidaan arvioida joustavasti kokonaisuus huomioon ottaen.

Työryhmän ehdotus 12

Työryhmä ehdottaa, että luovutuksensaajan asumista koskevaa edellytystä sukupolvenvaihdoksissa täsmennettäisiin siten, että vakiintunut ratkaisukäytäntö asumisetäisyyden osalta ilmenee laista selvemmin. Tämän vuoksi työryhmä ehdottaa, että luopumistukilain 15 §:n 1 momentin 6 kohtaa muutettaisiin seuraavasti:

”Luopuminen maatalouden harjoittamisesta voi tapahtua siten, että luopuja toteuttaa maatilallaan sukupolvenvaihdoksen luovuttamalla maatilalan peltomaan ja tuotantorakennukset maatalouden harjoittamista varten sellaiselle tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle:

6) joka sitoutuu viljelemään maatilaa ja asumaan maatilalla tai sellaisella etäisyydellä siitä, että luovutuksensaaja voi vastata maatalouden harjoittamisesta ja osallistua maatilalan töihin säännöllisesti siten, että maatila tulee asianmukaisesti hoidetuksi huomioon ottaen eläinsuojelulain (247/1996) säännökset ja muut vastaavat säännökset, niin kauan kuin luopujalle maksetaan luopumistukea, kuitenkin vähintään viiden vuoden ajan. Jos maatila luovutetaan kahdelle luovutuksensaajalle yhdessä viljeltäväksi, kunkin luovutuksensaajan tulee täyttää tässä kohdassa tarkoitettun sitoumuksen velvoitteet.”

Perustelut

Sukupolvenvaihdoksissa edellytetään, että vastuu tilanpidosta todellisuudessa siirtyy luopujalta luovutuksensaajalle ja että luovutuksensaaja käytännössä osallistuu maatilalan töihin säännöllisesti ja ympärivuotisesti. Kun maatila siirretään sukupolvenvaihdoksella kahdelle luovutuksensaajalle yhdessä viljeltäväksi, molempien luovutuksensaajien on asuttava joko maatilalla tai edellä tarkoitettulla etäisyydellä. Lainsäädännöstä tulisi nykyistä selvemmin ilmetä miten luovutuksensaajan asumisetäisyyttä koskevaa säännöstä sovelletaan.

3.5.2 Maatilan yritystoiminnasta saatava tulo sukupolvenvaihdoksen jälkeen

Tausta

Luopumistukijärjestelmän mukaisissa sukupolvenvaihdoksissa edellytetään, että luopumisen kohteena oleva maatila on taloudellisesti elinkelpoinen. Tämän vuoksi luovutuksensaajan on elinkeinosuunnitelmalla osoitettava, että maatilan yritystoiminnasta voi saada luopumista seuraavien viiden vuoden ajan kunakin vuonna tuloa vähintään 10 000 euroa. Jos maatila luovutetaan kahdelle luovutuksensaajalle yhdessä viljeltäväksi, yritystuloja koskeva rajamäärä on sama eli 10 000 euroa.

Luopumisen kohteena oleva maatila voidaan luovuttaa useammalle luovutuksensaajalle erikseen erillisinä maatiloina viljeltäväksi, jos mautiloilla on tuotantosuunta huomioon ottaen tarpeelliset tuotantorakennukset ja kultakin erikseen luovutettavalta maatilalta saatavan yritystulon voidaan arvioida olevan viitenä luovutusta seuraavana kalenterivuotena vähintään kolme kertaa niin suuri kuin elinkelpoiselta maatilalta luopumistukilain mukaisissa sukupolvenvaihdoksissa edellytetään eli 30 000 euroa.

Työryhmän ehdotus 13

Työryhmä ehdottaa, että maatilalta saatavaa yritystuloa koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että luovutettaessa maatila kahdelle luovutuksensaajalle yhdessä viljeltäväksi edellytettäisiin, että maatilan yritystoiminnasta on saatavissa vähintään 20 000 euroa vuodessa luopumista seuraavien viiden vuoden ajan ja luovutettaessa maatila useammalle luovutuksensaajalle erikseen viljeltäväksi vastaavasti vähintään 25 000 euroa maatilaa kohden.

Perustelut

Luopumistukilain mukaisissa sukupolvenvaihdoksissa on edellytettävä, että luovutuksensaajalle siirtyvä maatila on taloudellisesti elinkelpoinen siten, että luovutuksensaaja ja hänen perheensä saavat toimeentulonsa maatilalta. Tämän vuoksi suhteellisen pienen maatilan luovuttamista kahdelle luovutuksensaajalle yhdessä viljeltäväksi ei kaikissa tilanteissa voida pitää tarkoituksenmukaisena. Jos maatilalta saatavat yritystulot eivät riitä turvaamaan molempien luovutuksensaajien toimeentuloa, maatilan viljeleminen yhdessä saattaa luopumisen jälkeen käytännössä osoittautua mahdottomaksi. Tästä voi seurata, että maatila pirstoutuu tai että maatalouden harjoittaminen maatilalla päättyy, mikä on luopumistukijärjestelmän tavoitteiden ja luovutuksensaajien antamien sitoumusten vastaista. Työryhmän käsityksen mukaan maatilalta edellytettävän yritystulon määrää olisi tämän vuoksi näissä tilanteissa jonkin verran korotettava.

Työryhmän käsityksen mukaan myöskään sillä, luovutetaanko luopumisen kohteena oleva maatila sukupolvenvaihdoksella kahdelle yhdessä viljeltäväksi vai kahdelle erikseen viljeltäväksi ei saisi olla merkittävää vaikutusta siihen, mitä maatilan elinkelpoisuudelta ja luovutuksensaajan maatilalta saatavan yritystulon osalta edellytetään luopumisen jälkeen. Nykyinen 30 000 euron yritystuloraja maatilaa kohden, kun luopumisen kohteena oleva maatila luovute-

taan useampana erillisenä maatilana viljeltäviksi, on käytännössä osoittautunut liian korkeaksi. Työryhmän käsityksen mukaan luopumisen kohteena olevasta maatilasta muodostettu maatila voidaan näissä tilanteissa katsoa luopumistukijärjestelmässä tarkoitettulla tavalla taloudellisesti elinkelpoiseksi, jos yritystuloraja olisi 25 000 euroa maatilaa kohden. Koska luopumisen kohteena olevan maatilana pirstoutumista ei pääsääntöisesti voi pitää luopumistukijärjestelmän tavoitteiden mukaisena, yritystulorajaa ei työryhmän käsityksen mukaan ole perusteltua laskea ehdotettua enempää.

3.5.3 Luovutuksensaajan sivutuloraja sukupolvenvaihdoksissa

Luopumistukilain 15 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan luopuminen maatalouden harjoittamisesta voi tapahtua siten, että luopuja toteuttaa maatilallaan sukupolvenvaihdoksen luovuttamalla maatilana peltomaan ja tuotantorakennukset maatalouden harjoittamista varten sellaiselle tilanpitoa jatkavalle luovutuksensaajalle, jonka pysyväisluonteiset tulot muusta kuin maatilataloudesta ja tilalta käsin harjoitetusta maatilatalouden liitännäistoiminnasta luopumishetkellä arvioituina eivät ylitä 55 000 euroa vuodessa.

Edellä mainittua luovutuksensaajan sivutulorajaa koskevaa rajamäärää ei koroteta palkkakertoimella vuosittain. Raja oli 50 000 euroa vuodessa vuodesta 2005 alkaen. Voimassaolevaa luopumistukilakia säädettäessä raja nostettiin 55 000 euroon.

Säännöksen tarkoituksena on rajata luopumistukijärjestelmän ulkopuolelle sukupolvenvaihdokset, joissa luovutuksensaajalla on huomattavat, pysyväisluonteiset tulot muusta kuin maatilataloudesta. Tarkoituksena ei kuitenkaan ole estää maatilana toiminnan tukemiseksi tarpeellisten sivutulorajojen hankkimista. Arvio tulorajien määrästä ja pysyväisluonteisuudesta tehdään luopumistukea myönnettäessä. Sivutulorajan määrittäminen tarkkana euromääränä on välttämätöntä, koska tämän ehdon täyttyminen on luopumistuen saajan luopumistukioikeuden edellytyksenä.

Työryhmän ehdotus 14

Työryhmä ehdottaa, että luovutuksensaajan vuosittaisia sivutulorajaa koskeva raja nostettaisiin 60 000 euroon.

Perustelut

Käytännössä ei ole esiintynyt tilanteita, joissa luovutuksensaajan sivutulorajaa koskeva raja olisi estänyt suunnitellun sukupolvenvaihdoksen. Tämän vuoksi sivutulorajan perustaso ei ole tarpeen muuttaa, mutta palkkojen kehitystä vastaava korotus olisi työryhmän käsityksen mukaan aiheellinen. Ehdotettu muutos vastaa suuruusluokaltaan muutosta, joka seuraisi nykyään voimassa olevan rajamäärän korottamisesta työntekijän eläkeläisissä (395/2006) tarkoitettulla työeläkeindeksillä.

3.6 Luopumistukijärjestelmän yhteensopivuus työ- ja kansaneläkelainsäädännön kanssa

3.6.1 Eläkkeen myöntäminen takautuvasti ja luopumistuen täydennysosan lakkauttamisajankohta

Luopumistuen täydennysosa lakkautetaan kun luopumistuen saajalle myönnetään työ- tai kansaneläke. Täydennysosa lakkautetaan siitä ajankohdasta, jolloin päätös kansan- tai työeläkkeen myöntämisestä tehtiin. Jos eläke myönnetään alkavaksi myöhemmästä ajankohdasta, täydennysosa kuitenkin lakkautetaan eläkkeen todellisesta alkamisajankohdasta. Täydennysosan lakkauttamista koskevan säännöksen tarkoituksena on estää aiheettomien päällekkäisten etuuksien maksaminen. Jos muu eläke myönnetään takautuvasti, ei täydennysosaa kuitenkaan lakkauteta takautuvasti.

Vanhuuseläkkeen myöntämistä koskevat säännökset ovat muuttuneet siten, että vanhuuseläkkeen voi aina myöntää kolme kuukautta takautuvasti. Tekemällä vanhuuseläkehakemuksen "myöhään" eläkkeensaaja voi saada vanhuuseläkkeen ja luopumistuen täydennysosan rinnakkain, kun täydennysosa voidaan lakkauttaa vasta vanhuuseläkepäätöksen antamisesta lukien. Työkyvyttömyyseläkkeiden osalta rinnakkaista maksamista on esiintynyt jo aikaisemmin, mutta näissä tilanteissa eläkkeenhakija ei voi itse vaikuttaa siihen milloin hänen työkyvyttömyytensä katsotaan alkaneen ja mistä ajankohdasta eläke myönnetään.

Kun eläke myönnetään takautuvasti, tämä johtaa siihen, että eläkkeensaajalle maksetaan samalta ajalta sekä luopumistuen täydennysosaa että täydennysosan lakkauttavaa eläkettä. Tämän epäkohta olisi korjattavissa sillä, että lakiin lisätäisiin säännös siitä, että luopumistuen täydennysosa lakkautetaan eläkkeen alkamisajankohdasta.

Työryhmän ehdotus 15

Työryhmä ehdottaa, että täydennysosan lakkauttamista koskevan säännöksen sanamuotoa täsmennettäisiin toteamalla mistä ajankohdasta luopumistuen täydennysosa lakkaa. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että lakiin otettaisiin säännös siitä, että aiheettomasti maksettu luopumistuki voidaan katsoa myönnetyn työeläkkeen osasuorituksiksi.

Perustelut

Muuttamalla lakia ehdotetulla tavalla estetään luopumistuen aiheeton maksaminen siten, että eläkkeensaaja saa perusteetonta etua, jota ei voida periä häneltä takaisin. Kun täydennysosa lakkautettaisiin eläkkeen alkamisajankohdasta, eläkkeensaajalle ei maksettaisi kahta toisensa poissulkevaa etuutta rinnakkain.

Kun luopumistuen saajalle myönnetään takautuvasti eläke, joka lakkauttaa täydennysosan ja täydennysosa lakkautettaisiin eläkkeen alkamisajankohdasta, eläkkeensaajalta olisi perittävä aiheettomasti maksettu täydennysosa takaisin. Aiheettomasti maksetun täydennysosan huomioon ottaminen takautuvasti

maksettavan työeläkkeen osasuorituksena olisi yksinkertainen tapa hoitaa takaisinperintä sekä eläkkeensaajan että Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen näkökulmasta.

3.7 Luopumistukijärjestelmän toimeenpano

3.7.1 Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen lausunto luopumistuen saamisen edellytyksistä

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen on annettava Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle lausuntonsa siitä, täytyvätkö luopumistuen saamisen edellytykset. Jos Maatalousyrittäjien eläkelaitos katsoo, että kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen lausunto on selvästi tulkinnanvarainen, se voi lisäksi pyytää hakemuksesta TE-keskuksen lausunnon. Jos luopujana on porotalouden harjoittaja, lausunnon hakemuksesta voi pyytää myös Paliskuntain yhdistykseltä. Maatalousyrittäjien eläkelaitos ratkaisee luopumistukea koskevan hakemuksen saatuaan edellä tarkoitettua lausunnon asiassa. Lausunnoista ei ole valitusoikeutta erikseen, luopuja voi valittaa vasta Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen antamasta luopumistukipäätöksestä työeläkeasioiden muutoksenhakulautakuntaan.

Luopumistukihakemus on toimitettava sen kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle, jonka alueella maatilatalouskeskus sijaitsee. Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen on toimitettava hakemusasiakirjat lausuntoineen luopumistuen saamisen edellytyksistä Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle. Hakemus voidaan myös toimittaa kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen sijasta sille TE-keskukselle, jonka toimialueella maatilatalouskeskus sijaitsee tai suoraan Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle tai sen valtuuttamalle asiamiehelle. Näiden on viivytyksettä toimitettava hakemus kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle tämän lausuntoa varten.

Kunnan maaseutuelinkeinoviranomaisen lausunnoissa ei yleensä ole sellaisia asian ratkaisuun vaikuttavia tietoja, jotka eivät ilmenisi muista hakemusasiakirjoista. Suurin osa lausunnoista puoltaa luopumistuen myöntämistä ilman että asiaa tarkemmin perusteltaisiin. Hakemuksen toimittaminen maaseutuelinkeinoviranomaisten kautta Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle hidastaa asian käsittelyä jonkin verran ja työllistää maaseutuelinkeinoviranomaisia. Lisäksi luopumistukihakemuksen ratkaisemiseen maaseutuelinkeinoviranomaisilta saatavat tiedot ilmenevät myös hakemuksesta ja muista sen liitteenä olevista asiakirjoista.

Työryhmän ehdotus 16

Työryhmä ehdottaa, että luopumistukilakia muutettaisiin siten, että maaseutuelinkeinoviranomaisten lausunnot ei enää edellyttäisi hakemuksen liitteeksi. Luopumistuen myöntämisen edellytykset tutkittaisiin vain Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa, joka kuitenkin tarvittaessa voisi jatkossakin pyytää lausunnon luopumistuen myöntämisen edellytysten täyttymisestä.

Työryhmä ehdottaa lisäksi, että hakemukseen liitettäviä asiakirjoja koskevaan pykälään lisättäisiin tarvittaessa sellaiset selvitykset, joista ilmenee maaseutuelinkeinoviranomaisilta aikaisemmin pyydytetyt tiedot. Luopumistuen hakija toimittaisi jatkossa maatalouden harjoittamista koskevat tarvittavat tiedot itse.

Myös hakemuksen vireille tuloa koskevaa pykälää olisi työryhmän käsityksen mukaan muutettava siten, että hakemusta ei enää tarvitsisi toimittaa kunnan maatalouselinkeinoviranomaiselle, jos hakemus on jätetty muualle. Hakemuksen toimittamista ja vireille tuloa koskevia säännöksiä olisi myös muilta osin tarkistettava vastaamaan muuttunutta tilannetta. Hakemus tulisi jatkossa vireille, kun se on jätetty Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle, Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen valtuuttamalle asiamiehelle tai kunnan maaseutuelinkeinoviranomaiselle.

Perustelut

Ehdotettu muutos nopeuttaisi luopumistukihakemuksen käsittelyä ja vähentäisi maaseutuelinkeinoviranomaisten työtä ja siitä aiheutuvia kustannuksia. Kun lausuntoa ei enää edellytettäisi, suurempi osa hakemuksista saatettaisiin jättää Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen paikallisille asiamiehille, jotka hakemuksen vastaanottaessaan voisivat tarkistaa, että hakemus on täytetty ohjeiden mukaisesti ja että kaikki tarvittavat asiakirjat ovat hakemuksen liitteenä. Koska Maatalousyrittäjien eläkelaitos voi antaa asiamiehilleen tarkat ohjeet luopumistukihakemusten vastaanottamiseen liittyen, puutteellisten hakemusten määrää voitaisiin tällä tavoin vähentää, mikä nopeuttaisi luopumistukihakemusten käsittelyä ja vähentäisi selvittämistyöstä eläkelaitokselle aiheutuvia kustannuksia.

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen tehtäviin kuuluu MYEL 114 §:n perusteella luopumistukiasioista huolehtiminen ja eläkelaitoksella on ensisijainen vastuu luopumistukilain soveltamisalaan kuuluvien asioiden neuvonnasta. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa työskentelevän henkilökunnan lisäksi eläkelaitoksella on palveluksessaan paikallisia asiamiehiä, jotka muun henkilökunnan tavoin ovat työsuhteessa eläkelaitokseen. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen toimintaan mm. luopumistukiasioissa sovelletaan hallintolakia (434/2003), kielilakia (423/2003) sekä lakia viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999).

Luopumistukilain mukaan Maatalousyrittäjien eläkelaitos huolehtii luopumistukilain toimeenpanosta yhdessä kuntien maaseutuelinkeinoviranomaisten, TE-keskusten, Maaseutuviraston sekä maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen on luopumistukijärjestelmää toimeenpannessaan huolehdittava, ettei luopumistukea makseta sitoumusten vastaisesti ja järjestettävä toimintansa niin, että maa- ja metsätalousministeriö ja Maaseutu-

virasto voivat valvoa luopumistuen myöntämisen ja maksamisen edellytysten täyttymistä sekä sitoumusten noudattamista.

3.8 Luopumistukijärjestelmään ehdotetut muutokset 2011 alkaen ja niiden huomioon ottaminen aikaisemmissa luopumisjärjestelmissä

Työryhmän tuli asettamispäätöksen mukaan selvittää luopumistukea edeltäneiden luopumisjärjestelmien yhteensopivuus työeläke- ja kansaneläkelainsäädännön kanssa. Luopumistukijärjestelmää edelsivät luopumiseläkejärjestelmä (luopumisvuodet 1974 - 1992), sukupolvenvaihdoseläkejärjestelmä (31.12.1995 saakka) ja luopumiskorvausjärjestelmä (luopumisvuodet 1993 - 1995). Kansan- ja työeläkkeet vaikuttivat mainittujen etuuksien määrään.

Vuoden 2009 jälkeen ei enää makseta luopumiskorvausta tai sukupolvenvaihdoseläkettä sen vuoksi, että kaikki etuuden saajat ovat vuoteen 2010 mennessä siirtyneet vanhuuseläkkeelle. Luopumiseläkettä maksetaan sen sijaan koko eläkkeensaajan eliniän, edellyttäen, että luopumiseläkkeen myöntämiseen liittyviä sitoumusvelvoitteita noudatetaan. Luopumiseläke muuttuu vähennetyksi, kun eläkkeensaaja täyttää 65 vuotta tai kun hänelle myönnetään kansaneläke. Suurin osa maksussa olevista luopumiseläkkeistä on vähennettyjä eläkkeitä.

Edellä esitetystä johtuen luopumistukijärjestelmää edeltäneisiin luopumisjärjestelmiin ei tarvitse tehdä työ- tai kansaneläkkeisiin liittyviä muutoksia 2011 alkaen. Työryhmä on selvittänyt, olisiko tulevaan luopumistukijärjestelmään tehtävät luopumistuen määrään ja maksamiseen liittyvät muutokset tarkoituksenmukaista tehdä myös aikaisemman luopumistukilainsäädännön nojalla myönnettyihin luopumistukiin järjestelmien yhdenmukaisuuden ja selkeyden vuoksi.

3.8.1 Luopumistuen saajan ansiotulorajan ylittymiseen liittyvä takaisinperintä

Työryhmän ehdotus 17

Työryhmä ehdottaa, että kohdassa 3.4.1 esitetty muutos tehtäisiin myös aikaisempiin luopumistukijärjestelmiin siten, että sitä voitaisiin soveltaa myös ennen lain voimaantuloa aiheutta maksettuun luopumistukeen.

Perustelut

Koska kaikkia luopumistuen saajia koskevat samat ansiotoiminnan rajoitukset, heitä tulisi työryhmän käsityksen mukaan kohdella samalla tavalla riippumatta siitä milloin luopumistuki on myönnetty. Lisäksi luopumistuen ansiotulorajaan liittyvän takaisinperintäsäännöksen tulisi kaikkien luopumistukien osalta vastata muita sosiaalivakuutuksen takaisinperintäsäännöksiä. Jos kaikkia eri ajankohtina myönnettyjä luopumistukia koskevat säännökset ovat sisällöltään samanlaiset, vältetään myös luopujien väärinkäsityksistä johtuvilta ongelmata-pauksilta.

3.8.2 Eläkkeen myöntäminen takautuvasti ja luopumistuen täydennysosan lakkauttamisajankohta

Työryhmän ehdotus 18

Työryhmä ehdottaa, että kohdassa 3.6.1 esitetty muutos tehtäisiin siten, että se koskisi myös vuosina 1995 - 2010 myönnettyjä luopumistukia.

Perustelut

Työryhmän käsityksen mukaan kaikkia luopumistuen saajia tulisi kohdella samalla tavalla riippumatta siitä milloin luopumistuki on myönnetty. Täydennysosan lakkauttavan työ- tai kansaneläkkeen ja luopumistuen täydennysosan maksamista rinnakkain ei tulisi jatkaa myöskään niissä tapauksissa, joissa luopumistuki on myönnetty aikaisempien luopumisjärjestelmien mukaisesti. Jos kaikkia eri ajankohtina myönnettyjä luopumistukia koskevat säännökset ovat sisällöltään samanlaiset, vältetään myös luopujien väärinkäsityksistä johtuvilta ongelmatapauksilta.

3.9 Aikaisempien luopumisjärjestelmien sitoumusten ajantasaisuus

3.9.1 Luopumiseläkkeen myöntämiseen ja maksamiseen liittyvät sitoumukset

Tausta

Luopumiseläkelain (LUEL; 16/1974) nojalla on myönnetty luopumiseläkettä vuosina 1974 - 1992 viljelijöille, jotka maatalouden rakenteen parantamiseksi luopuivat pysyvästi maatalouden harjoittamisesta. Luopumisen on katsottu tapahtuneen maatalouden rakenteen parantamiseksi, jos se on edistänyt jatkamiskelpoisten maatilojen muodostumista tai jos sen seurauksena maataloustuotannosta on poistunut peltoa (LUEL 1 §). Luopumiseläkkeen maksaminen jatkuu myös vanhuuseläkeiän täyttämisen jälkeen, niin kauan kuin eläkkeen saamisen edellytykset luopumisen kohteena olevalla maatilalla täyttyvät.

Luopumiseläkkeitä oli 31.12.2008 maksussa yhteensä 18 881 kpl, joista valtaosa maksetaan vähennettynä sen vuoksi, että eläkkeensaaja on yli 65-vuotias tai saa kansaneläkettä. Eläkkeensaajista 1 083 ovat alle 70-vuotiaita, 9 975 ovat 70 - 80-vuotiaita, 7 530 ovat 80 - 90-vuotiaita ja 704 yli 90-vuotiaita. Eläkkeen määrä oli vuoden 2008 lopussa keskimäärin 211 euroa kuukaudessa. Viimeisten luopumiseläkelain nojalla myönnettyjen luopumiseläkkeiden alkamisesta on jo kulunut yli 15 vuotta.

Luopumiseläkelain mukaisia luopumistapoja ovat olleet eräät lisäalueluovutukset sekä luopujille jäävää peltoa ja metsää koskevien sitoumusten antaminen. Sitoumukset ovat rajoittaneet pellon ja metsän käyttöä ja luovuttamista. Sitoumusten ehtojen noudattaminen on luopumiseläkkeen maksun jatkumisen edellytys.

Luopumiseläkelain luopumistavoista pellon osalta suosituin oli ns. viljelemättömyyssitoumuksen antaminen. Vuosina 1987 - 1992 se oli luopumiseläkkeen maksamisen perusteena noin 90 prosentissa kaikista luopumisista.

Viljelemättömyyssitoumuksella luopuja sitoutui siihen, ettei hän käytä eikä vuokraa maatilan peltoja tai talousrakennuksia maataloustuotantoon eikä luovuta peltoa muille kuin maa- ja metsätalousministeriölle, yksityiselle viljelijälle lisäalueeksi jatkamiskelpoiseen maatalaan, tulevalle tilanpidonjatkajalle lisäalueeksi tämän vanhempien jatkamiskelpoiseen maatalaan, ympäristöministeriölle luonnonsuojelualueeksi tai ammattikasvatushallitukselle alan opetuksen harjoitusalueeksi.

Metsä- ja joutomaata koskevat myyntirajoitussitoumukset ovat jo menettäneet merkityksensä 1.1.1993 voimaan tulleen lainmuutoksen jälkeen, koska sitoumuksenalaisen metsä- tai joutomaan luovuttaminen ei enää aiheuta luopumiseläkkeen lakkauttamista. Tämä koskee myös metsitettyä peltoa.

Eri ajankohtina voimaan tulleiden lainmuutosten jälkeen myös viljelemättömyyssitoumuksen alaisten peltojen luovuttaminen on nykyään tietyin edellytyksin mahdollista:

LUEL 13 § 1 ja 2 momentti

”Jos luopuja ryhtyy harjoittamaan maataloustuotantoa suuremmissa laajuudessa kuin 6 a §:n 1 momentissa tai sen nojalla annetussa asetuksessa säädetään tai jos 6 §:n 2 momentissa tarkoitettuja sitoumuksia ei ole noudatettu, lakkautetaan luopumiseläke siitä lukien, kun lakkauttamisen aiheuttavaan toimintaan ryhdyttiin tai laiminlyönti tapahtui. Tällöin **ei sitoumuksen laiminlyöntinä** kuitenkaan **pidetä**:

- 1) metsä- ja joutomaata koskevan myyntirajoitussitoumuksen alaisen maan luovuttamista;
- 2) metsityssitoumuksen tai pellon myyntirajoitussitoumuksen alaisen metsitetyn maan luovuttamista;
- 3) maataloustuotannosta luopumissitoumuksen tai pellon myyntirajoitussitoumuksen alaisen maan **luovuttamista tai vuokraamista vähintään viideksi vuodeksi tehdyllä vuokrasopimuksella 8 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitetulle henkilölle** taikka luovuttamista käytettäväksi luonnonsuojelulaisissa tarkoitetuksi **luonnonsuojelu- tai maisema-alueeksi**;
- 4) maataloustuotannosta luopumissitoumuksen tai pellon myyntirajoitussitoumuksen alaisen viljelykunnossa olevan peltoalueen **omistusoikeuden luovuttamista, jos eläkkeensaaja pidättää itsellään** luovuttamaansa peltoalueeseen **elinikäisen hallintaoikeuden** ja noudattaa antamaansa 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettua sitoumusta;
- 5) **pellon vuokraamista** lisäalueeksi 6 §:n 2 momentin 2 kohdassa tai 8 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettuun tavoin tämän momentin 4 kohdassa tarkoitettuna **hallinta-aikana**;
- 6) **suostumista** sellaiseen perintökaaren (40/1965) 3 luvussa tarkoitettuun **ositukseen ja perinnönjakoon**, jossa jaetaan jakamattomaan kuolinpesään osaksi tai kokonaan kuuluva luopumisen kohteena oleva maatila, jos luopumiseläkettä vielä saavan osakkaan 6 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitetun sitoumuksen antamisesta on kulunut vähintään 15 vuotta; (9.11.2007/992)
- 7) maataloustuotannosta luopumissitoumuksen tai pellon myyntirajoitussitoumuksen alaisen maan **luovuttamista, jos maa on ollut yhtäjaksoisesti viljelemättä vähintään 15 vuotta sitoumuksen antamisesta lukien ja maa on luontaisesti poistunut pysyvästi maataloustuotannosta siten, ettei sitä ole enää pidettävä peltomaana.** (9.11.2007/992)

Mikäli luopujan maatalouden harjoittamista tai sitoumuksen laiminlyöntiä on pidettävä vähäisenä taikka painavat kohtuusnäkökohdat sitä muutoin puoltavat, voidaan eläke lakkauttaa osaksi tai määräjäksi taikka päättää, että eläke maksetaan entisen suuruisena.”

Luopumiseläkkeen myöntämisen perusteena olevat sitoumukset ja peltojen nykytila

Pellon viljelemättömyyssitoumukset on annettu yli 15 vuotta sitten. Viljelemättömyyssitoumusten alaiset viljelykelpoiset pellot alueilla, joilla on maatalouden harjoittajia, jotka laajentavat toimintaansa, ovat pääosin siirtyneet uudelleen viljelykäyttöön. Näiden peltojen osalta luopumiseläkelain tavoite maatalouden rakenteen parantamisesta on toteutunut.

Eläkkeensaajien hallinnassa olevat sitoumuksenalaiset pellot ovat edelleen viljelemättä. Maatalouden viljelijätukien myöntämistä ja maksamista koskevien säännösten muuttumisen vuoksi on epätodennäköistä, että nämä pellot otettaisiin uudelleen viljelykäyttöön. Varsinkin pelto, jota viljelemättömyyssitoumuksen antamisen jälkeen ei ole hoidettu, on muuttunut siten, että se usein kuntonsa puolesta on joutomaahan tai luonnonniittyyn rinnastettavissa. Osa pelloista on lisäksi alkanut metsittyä luontaisesti. Näiden peltojen ottaminen viljelykäyttöön ei siten enää ole mahdollista ilman huomattavia pellon kunnostus- ja raivaustoimenpiteitä, joista aiheutuu suuria kustannuksia. Eläkkeensaajien hallinnassa olevien peltojen osalta lain tavoite peltomaan poistamisesta pysyvästi tuotannosta on edellä todetun perusteella toteutunut.

Useiden luopumiseläketilojen omistussuhteissa on viljelemättömyyssitoumuksen antamisen jälkeen tapahtunut muutoksia sen vuoksi, että toinen luopumiseläkettä saavista luopujapuolisoista on kuollut, minkä seurauksena maatila on kuolinpesän omistuksessa. Kun kuolinpesän osakkaat yhdessä tekevät maatilaa koskevia oikeustoimia, seurauksena saattaa olla, että luopumiseläke joudutaan lakkauttamaan kokonaan tai osittain sen vuoksi, että toimenpiteet ovat vastoin annettuja sitoumuksia. Lisäksi on yleistä, että ikääntyvät luopumiseläkkeensaajat haluavat eläessään tehdä maatilaa koskevia oikeustoimia, jotka ovat sitoumuksen velvoitteiden vastaisia. Kaikki edellä kuvatuissa tilanteissa toteutettavat toimenpiteet eivät tällä hetkellä ole voimassa olevien sitoumusvelvoitteiden lievennysten piirissä.

Sitoumusvelvoitteiden valvonta ja siihen liittyvät päätökset

Kun luopumiseläkkeensaaja haluaa vuokrata, myydä tai lahjoittaa viljelemättömyyssitoumuksen alaista peltoa viljelykäyttöön tai muuhun käyttöön tai pellon käytössä tapahtuu muutoksia, asia on käsiteltävä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen on annettava valituskelpoinen päätös. Varsinkin kuolinpesien muodostumisesta ja luopumiseläkkeensaajien ikääntymisestä johtuviin järjestelyihin liittyvät ennakkopäätöshakemukset ovat lisääntyneet. Lisäksi ns. sallittuun vuokraukseen liittyvän viljelysitoumuksen noudattamista on valvottava ja vuokra-ajan päättymisen jälkeen on selvitettävä mitä viljelemättömyyssitoumuksen alaiselle pellolle jatkossa tapahtuu.

Edellä mainitut hakemukset ja annettujen sitoumusten valvominen työllistävät Maatalousyrittäjien eläkelaitosta huomattavassa määrin. Työstä aiheutuvat

kustannukset ja siihen käytetyt henkilöresurssit ovat merkittävät. Käytännössä asian käsittelyn jälkeen suurimmassa osassa näistä tapauksista eläkkeen maksu jatkuu entisen suuruisena tai eläke lakkautetaan vain osittain. Tämä johtuu siitä että kokonaistilanne huomioon ottaen sitoumuksen laiminlyöntiä on pidettävä vähäisenä tai painavat kohtuusnäkökohdat puoltavat eläkkeen maksamisen jatkamista.

Työryhmän ehdotus 19

Työryhmä ehdottaa, että luopumiseläkelaisissa tarkoitetun viljelemättömyyssitoumuksen alaisen pellon voisi luovuttaa tai vuokrata ilman, että eläkkeen maksamiseen puututtaisiin. Eläkkeensaajat ovat viljelemättömyyssitoumuksen lisäksi antaneet sitoumuksen siitä, että he pysyvästi luopuvat maatalouden harjoittamisesta. Työryhmä ehdottaa, että tämä sitoumus jäisi voimaan.

Perustelut

Jos lakia muutettaisiin ehdotetulla tavalla, luopumiseläkkeensaajat voisivat halutessaan vapaasti luovuttaa luopumiseläketilan pellot ja sen lisäksi itse käyttää sitoumuksenalaista peltoa muuhun tarkoitukseen kuin maatalouden harjoittamiseen omaan tai yhteiseen lukuun.

Muutoksen ei voida katsoa olevan ristiriidassa luopumiseläkelain tavoitteiden kanssa, koska eläkkeensaajien hallinnassa oleva viljelemättömyyssitoumuksen alainen pelto on suurimmaksi osaksi siirtynyt pysyvästi pois maataloustuotannosta ja viljelyyn soveltuva peltoala on siirtynyt muiden maatalousyrittäjien käyttöön. Ehdotettu muutos vähentäisi hallinnollista työtä sekä Maatalousyrittäjien eläkelaitoksessa että maataloushallinnossa ja alentaisi hallintokustannuksia.

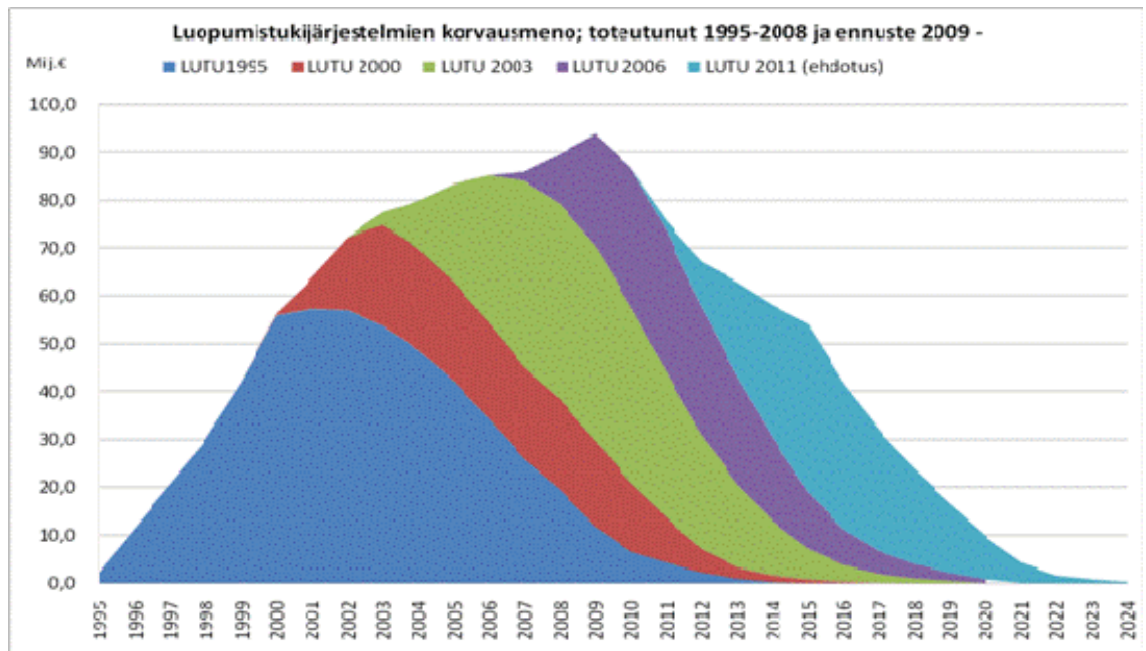
Muutos koskisi luovutuksia, jotka tapahtuvat lainmuutoksen voimantulon jälkeen. Luovutuksen katsottaisiin tapahtuneen sinä ajankohtana, jolloin luovutuskirja on allekirjoitettu.

4 EHDOTETTUJEN TOIMENPITEIDEN VAIKUTUKSET

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Luopumistuki ja sitä edeltäneet luopumisjärjestelmät kustannetaan kokonaan kansallisista varoista lukuun ottamatta vuosina 1995 – 1999 toteutettua luopumistukijärjestelmän jaksoa, joka oli EU-osarahoitteinen. Luopumisjärjestelmien määrärahat on budjetoitu valtion talousarvion momentilla 30.20.45. Luopumisjärjestelmien menot sisältävät maksettavat eläkkeet, luopumistuet ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen hallintokustannukset.

Edellä tässä muistiossa todetun perusteella työryhmä katsoo, että työryhmän ehdottamista luopumistukijärjestelmän muutoksista ei aiheutuisi juurikaan lisäkustannuksia verrattuna siihen, että järjestelmää jatkettaisiin nykyisin ehdoin.

4.1.1 Luopumistukijärjestelmän jatkaminen vuosille 2011 - 2014

Työryhmä on ehdottanut luopumistukijärjestelmää jatkettavaksi pääosin samansisältöisenä kuin voimassa oleva järjestelmä vuosille 2011 – 2014. Luopumistukijärjestelmän jatkamisesta aiheutuva vuotuinen määrärahan tarve vuoden 2009 tasossa on seuraava:

Sukupolvenvaihdos ja lisämaakauppa

	2011	2012	2013	2014	2015	2016-2023	Yhteensä
Sukupolvenvaihdos	1,3	6,3	13,1	19,5	25,4	86,5	152,1
Lisämaakauppa	0,7	2,7	5,3	6,9	7,0	9,2	31,9
Hoitokulu	0,8	1,5	1,6	1,9	2,2	11,0	19,0
Yhteensä	2,7	10,6	20,1	28,2	34,7	106,7	203,0

Arvioitujen luovutusten määrän lähtökohtana on ollut aikaisempien vuosien aikana toteutuneet luopumiset. Sukupolvenvaihdoksissa oletetaan 500 maatilan ja lisämaakaupoissa 215 maatilan käyttävän hyväksi luopumistukijärjestelmää.

4.1.2 Luopumiseläkelakiin ja luopumistukijärjestelmään ehdotettujen muutosten taloudelliset vaikutukset

Muutokset, joilla ei ole juurikaan taloudellisia vaikutuksia

Luopumiseläkelain nojalla on myönnetty luopumiseläkettä vuosina 1974 - 1992 viljelijöille, jotka maatalouden rakenteen parantamiseksi luopuivat pysyvästi maatalouden harjoittamisesta. Luopumiseläkejärjestelmää koskevalla ehdotuksella ei arvioida olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Luopumiseläkettä saaville eläkkeensaajille maksetaan luopumiseläkettä eläkkeensaajan kuolemaan saakka. Lähes kaikki luopumiseläkkeet maksetaan vähennettynä eläkkeenä. Jos eläkkeensaaja ei noudata antamansa viljelemättömyyssitoumuksen velvoitteita, seurauksena on eläkkeen lakkauttaminen kokonaan tai osittain.

Luopumiseläkelain mukaan viljelemättömyyssitoumuksen piirissä olevan pellon luovuttaminen on jo eri sitoumusvelvoitteiden lieventämistä koskeneiden lainmuutosten johdosta mahdollista monessa eri tilanteessa siten, että sillä ei ole vaikutusta eläkkeen maksamisen jatkumiseen tai määrään. Sillä, että sallitaisiin pellon luovuttaminen muissakin tilanteissa, ei ole kustannuksia lisääviä vaikutuksia, koska luovutusten perusteella ei myönnettäisi uusia etuuksia. Nämä tapaukset olisivat käytännössä luovutuksia, jotka nykyään voimassa olevan lain mukaan useimmiten johtaisivat luopumiseläkkeen maksamisen jatkumiseen ennallaan tai eräissä yksittäisissä tapauksissa eläkkeen osittaiseen lakkauttamiseen.

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen ja muiden hallintoviranomaisten luopumiseläkeasioihin liittyvä valvonta-, selvittely- ja ratkaisutyö päättyisi lähes kokonaan ehdotetun muutoksen toteutuessa. Tästä voidaan arvioida aiheutuvan Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen ja kuntien hallintokustannusten vähentymistä. Työryhmän tekemää ehdotusta on pidettävä hallinnollisesti tarkoituksenmukaisena ottaen huomioon edellä mainittuihin töihin käytettävät resurssit ja kustannukset suhteessa selvittelytyön lopputulokseen.

Kustannuksia vähentävät muutokset

Työryhmä ehdottaa, että luopumistuen täydennysosan lakkauttamisajankohta lisättäisiin lakiin. Ehdotettu muutos ja lakkauttamiseen liittyvä aiheuttomasti maksetun luopumistuen takaisinperintä johtaisi siihen, että luopuja-eläkkeensaajalle ei jatkossa maksettaisi rinnakkain kahta etuutta, joihin ei ole samanaikaisesti oikeutta. Tämä johtaisi joissakin yksittäistapauksissa luopumistuen täydennysosan nykyistä aikaisempaan lakkauttamiseen ja aiheuttomasti maksetun täydennysosan takaisinperintään.

Työryhmä ehdottaa, että luopumistuen saajan ansiotulorajan ylittymiseen liittyvän takaisinperintäsäännöstä muutettaisiin. Tämän muutoksen aiheuttamat

kustannusvaikutukset johtuisivat lähinnä siitä että takaisinperintään liittyvä työ vähenisi ja olisi sujuvampaa. Pääsääntönä takaisinperinnässä olisi edelleen, kuten aikaisemminkin, että aiheettomasti maksettu luopumistuki peritään takaisin.

Työryhmä ehdottaa, että maatilalta saatavan yritystulon määrää korotettaisiin, kun maatila luovutetaan kahdelle luovutuksensaajalle yhdessä viljeltäväksi. Ehdotettu muutos saattaisi vähentää myönnettävien luopumistukien määrää jonkin yksittäistapausten verran ja vastaavasti vähentää korvausmenoa.

Työryhmä ehdottaa, että maaseutuelinkeinoviranomaisten lausuntoja luopumistukihakemuksista ei enää edellytettäisi. Tästä johtuen heidän työtehtävänsä vähenisivät, minkä vuoksi ehdotetulla muutoksella saattaisi olla jonkin verran kuntien hallintokustannuksia vähentäviä vaikutuksia.

Edellä mainittujen muutosten kustannuksia vähentävä yhteisvaikutus ei työryhmän käsityksen mukaan ole merkittävä. Hallintokustannusten ja korvausmenon voidaan arvioida vähentyvän yhteensä noin 0,1 miljoonaa euroa.

Kustannuksia lisäävät muutokset

Työryhmä ehdottaa, että maatilalla osittainen luovuttaminen uusjakoon tai tilusjärjestelyihin sekä yhtiön jakaminen erillisiksi maataloiksi ennen luopumista olisi tietyin edellytyksin mahdollista siten, että se ei estäisi luopumistuen myöntämistä. Mainitut ehdotukset saattaisivat lisätä luopumisia joidenkin yksittäistapausten verran.

Työryhmä ehdottaa myös, että luopuja voisi luopumisen yhteydessä pidättää itselleen maatilalla pellosta isomman alueen kuin voimassaolevan lain mukaan on mahdollista. Koska pellon vuokraaminen ei enää ole luopumistapana luopumistukijärjestelmässä, kaupalla tehtävien lisämaaluovutusten määrä saattaa lisääntyä hieman. Tämä kustannus on otettu huomioon laskettaessa järjestelmän jatkamisesta aiheutuvia kokonaiskustannuksia.

Työryhmä ehdottaa lisäksi, että porotaloutta harjoittavat puoliset voisivat luopua eri ajankohtina ja että porokarja myös lisäporoluovutuksissa voitaisiin luovuttaa erikseen useammalle luovutuksensaajalle. Porotaloutta harjoittaneelle luopujalle jätettävien porojen lukumäärää ehdotetaan nostettavaksi 6 peroon. Mainitut porotalouden harjoittamisesta luopumiseen liittyvät muutosehdotukset saattaisivat lisätä porotaloudesta luopuvien määrää joidenkin yksittäistapausten verran.

Luovutuksensaajaa koskevien edellytysten osalta työryhmä ehdottaa, että luovutuksensaajan sivutulorajaa nostettaisiin ja että maatilalta saatavaa yritystuloa koskevaa vuotuista euromäärää laskettaisiin tapauksissa, joissa luopumisen kohteena oleva maatila luovutetaan useammalle luovutuksensaajalle erikseen

viljeltäväksi. Mainitut ehdotukset saattaisivat lisätä sukupolvenvaihdosten määrää joidenkin yksittäistapausten verran.

Edellä mainittujen muutosten kustannuksia lisäävä yhteisvaikutus ei työryhmän käsityksen mukaan ole merkittävä. Hallintokustannusten ja korvausmenon voidaan arvioida lisääntyvän yhteensä 0,1 - 0,2 milj. euroa.

4.2 Vaikutukset aluekehitykseen

Luopumistukijärjestelmällä voidaan arvioida olevan maaseudun asuttuna ja elinvoimaisena pysymisen kannalta myönteisiä vaikutuksia. Sukupolvenvaihdosten avulla tuetaan uuden yritystoiminnan syntymistä maaseudulle. Nykyään maatiloilla harjoitetaan yhä useammin maatalouden ohella erilaista muuta pienyritystoimintaa. Näillä toiminnoilla tarjotaan usein lähialueen asukkaille tarvittavia palveluja kuten esimerkiksi lumen aurausta. Samalla työllistetään maaseudulla asuvia henkilöitä pienyritystoiminnassa tai maataloudessa. Lisäalueluovutusten seurauksena syntyy suurempia taloudellisesti elinkelpoisia maatiloja, jotka samalla tavalla kuin sukupolvenvaihdostilat voivat tarjota lähiseudun asukkaille sekä palveluja että työpaikkoja.

Aluekehitysvaikutusten osalta luopumistukijärjestelmään ehdotetut muutokset ovat neutraaleja. Luopumistukijärjestelmän piiriin kuulumiseen ei liity alueellisia ehtoja. Luopumistukijärjestelmän jatkamisella pyritään turvaamaan maatalouden ja porotalouden jatkuminen koko maassa. Myöskään luopumiseläkelakiin ehdotettuun muutokseen ei liity alueellisia ehtoja.

4.3 Vaikutukset yritystoimintaan

Työryhmän tekemien ehdotusten arvioidaan vaikuttavan myönteisesti maatalousyrittäjien mahdollisuuksiin tehdä maatilallaan sukupolvenvaihdos ennen vanhuuseläkeikää sekä maatalousyrittäjätoimintaa harjoittavien luovutussaaajien maatilojen tilakokoon, taloudelliseen elinkelpoisuuteen ja kannattavuuteen lisämaaluovutusten johdosta. Luopumistukijärjestelmän jatkamisen ja siihen tehtyjen muutosehdotusten arvioidaan turvaavan maatalouselinkeinon jatkuvuutta merkittäväällä tavalla.

Maatalous- ja porotalousyrittäjien ikärakenteen nuorentaminen heijastuu maataloudessa yritystoiminnan kehittämiseen. Nuoremmat maatalousyrittäjät tekevät ikääntyneisiin maatalousyrittäjiin verrattuna useammin uusia maatalousyrittäjätoiminnan kehittämistä tukevia tarkoituksenmukaisia investointeja ja kehittävät maatalousyrittäjätoimintaansa myös muulla tavoin. Luopumistukijärjestelmän tarjoama varhaiseläkemahdollisuus turvaa maatalouden harjoittamisen jatkumisen koko Suomessa ja maatalousyrittäjien ikärakenteen nuorentumisen kautta edistetään Suomessa harjoitetun maatalouden kilpailukykyä.

Työryhmän esittämien muutosehdotusten arvioidaan lisäävän luopumisia jonkin verran ja edistävän uusien maa- ja porotalousyrittäjien toiminnan harjoit-

tamista ja suurempien, elinkelpoisten maatalous- ja porotalousyritysten syntymistä. Muutosehdotuksilla on pyritty poistamaan eräitä sukupolvenvaihdoksia, lisääluovutuksia ja porotaloudesta luopumista estäviä rajoituksia.

Luopumiseläkelakiin ehdotetulla muutoksella ei arvioida olevan vaikutuksia yritystoimintaan.

4.4 Vaikutukset tasa-arvoon

Luopumistukijärjestelmään ja luopumiseläkelakiin ehdotetuilla muutoksilla ei ole sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyviä vaikutuksia. Luopumistukijärjestelmän ja luopumiseläkelain voidaan katsoa kohtelevan naisia ja miehiä yhdenvertaisesti.

Maatalousyrittäjinä toimivat naiset ja miehet ovat oikeutettuja luopumistukeen samoin ehdoin. Se, että maatalousyrittäjien keskuudessa toinen puoliso on yleensä toista puolisoa nuorempi, on otettu huomioon jo luopumistukijärjestelmää luotaessa siten, että puoliset voivat luopua maatalouden harjoittamisesta yhtä aikaa, koska nuoremmalla puolisoilla on halutessaan mahdollisuus saada ns. uinuva tukioikeus.

Luopumiseläkkeen maksamisen jatkumiseen vaikuttavat seikat eivät myöskään ole sidottuja siihen onko eläkkeensaaja nainen vai mies.

MMM:n vuonna 2009 julkaisemat työryhmämuistiot

- 2009:1 Lannoitevalmistesektorin tulevaisuuskatsaus vuosille 2009 – 2013
ISBN 978-952-453-455-0 (Painettu)
ISBN 978-952-453-456-7 (Verkkajulkaisu)
- 2009:2 Korkeustieto-yhteistyöryhmän loppuraportti
ISBN 978-952-453-461-1 (Painettu)
ISBN 978-952-453-462-8 (Verkkajulkaisu)
- 2009:3 Pienten ja keskisuurten yritysten kokemia elintarvikelainsäädännön ja -valvonnan ongelmia selvittävän hanketyöryhmän raportti
ISBN 978-952-453-465-9 (Painettu)
ISBN 978-952-453-466-6 (Verkkajulkaisu)

ISBN 978-952-453-471-0 (Painettu)
ISSN 0781-6723 (Painettu)
ISBN 978-952-453-472-7 (Verkojulkaisu)
ISSN 1797-4011 (Verkojulkaisu)